

Marikki Korpi
Roosa Rönkkönen
Meeri Torvinen

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto
Tulkki (AMK)
Viittomakieli ja tulkkaus
Opinnäytetyö, 2023

VIITTOMAKIELINEN KÄÄNNÖSTYÖ PALVELU- KESKUS SAMPOLAN PALVELUKUVAUK- SESTA

TIIVISTELMÄ

Korpi Marikki

Rönkkönen Roosa

Torvinen Meeri

Viittomakielinen käännöstyö palvelukeskus Sampolan palvelukuvauksesta

56 sivua, 2 liitettä

Kevät 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Tulkki (AMK), viittomakieli ja tulkkaus

Kehittämispainotteinen opinnäytetyö tehtiin Kuurojen Palvelusäätiö sr:n Hämeenlinnassa sijaitsevalle Palvelukeskus Sampolalle. Tarkoituksena oli kääntää olemassa oleva palvelukuvaus suomalaiselle viittomakielelle. Opinnäytetyön tavoitteena oli lisätä Palvelukeskus Sampolan saavutettavuutta ja edistää yhdenvertaisuutta.

Käännösprosessi tapahtui useassa vaiheessa. Prosessi alkoi tekemällä käännösversio, joka lähetettiin kommentoitavaksi. Palautteen jälkeen käännöstä korjattiin. Tämä prosessi toistettiin useasti ja palautetta saatiin usealta viittomakieliseltä henkilöltä. Käännösmenetelminä käytettiin skoposteoriaa, käyttäjäkeskeistä kääntämistä ja mentaalista käännösmallia.

Lopputuote kuvattiin Hämeenlinnassa Palvelukeskus Sampolan tiloissa ja se on videolle tallennettu viittomakielinen käännös, jossa on suomenkielinen tekstitys. Videoita on yhteensä seitsemän ja ne julkaistaan Palvelukeskus Sampolan nettisivuilla. Lopputuotteella esiintyy henkilö, joka on natiivi viittomakielinen.

Lopputuote tulee vaikuttamaan Palvelukeskus Sampolan nettisivujen saavutettavuuteen edistävästi. Saavutettavuudesta, sen kehittämisestä ja toteutumisesta riittää jatkossa tutkittavaa.

Asiasanat: Kuurojen Palvelusäätiö sr, käännöstiede, suomalainen viittomakieli, saavutettavuus

ABSTRACT

Korpi Marikki

Rönkkönen Roosa

Torvinen Meeri

Service description translation in Finnish sign language for Service Center Sampola

56 pages and two appendices

Spring 2023

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree programme in Humanities

Interpreter, Sign language and interpreting

This development-oriented thesis was done for Service Center Sampola. Sampola is part of The Service Foundation for the deaf. The aim of the thesis was to translate service description from Finnish into Finnish sign language. The objective of thesis was to increase accessibility and improve equality.

The translation process had many steps. It begun with making the first draft that was sent to receive feedback. After the feedback the translation was polished. This process was repeated many times and feedback came from various people. The translation method was the skopos theory, user-centered translation and mental translation method.

The final product was filmed in Sampola. The product is translation in Finnish sign language that has been filmed and has Finnish subtitles. Combined, there are seven videos and they will be published on Sampola's website. The person performing in the final product is a native sign language user.

The final product will have an improving effect on the accessibility of Service Center Sampola's websites. Accessibility, its development and actualization can be studied in the future.

Keywords: accessibility, Finnish sign language, translation studies, The Service Foundation for the deaf

VIITTOMAKIELINEN TIIVISTELMÄ

Korpi Marikki

Rönkkönen Roosa

Torvinen Meeri

Viittomakielinen käännöstyö Palvelukeskus Sampolan palvelukuvauksesta

56 sivua, 2 liitettä

Kevät 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Humanistisen alan ammattikorkeakoulututkinto

Tulkki (AMK), viittomakieli ja tulkkaus

[https://youtu.be/ Q7RNn7GGKY](https://youtu.be/Q7RNn7GGKY)

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KUUROJEN PALVELUSÄÄTIÖ SR	8
2.1 Kuurojen Palvelusäätiö sr:n historia	8
2.2 Palvelukeskus Sampola	9
2.3 Työkeskus Sampola	10
2.4 Työ- ja palvelukeskuksen asiakkaat	11
3 SUOMALAINEN VIITTOMAKIELI	13
3.1 Suomalaisen viittomakielen rakenne	14
3.2 Suomalaisen viittomakielen merkitsemistapa	17
4 VIITTOMAKIELISTEN ASEMA LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ	19
4.1 Kansainväliset sopimukset ja direktiivit	19
4.2 Kansalliset lait	20
4.3 Lainsäädäntö Palvelukeskus Sampolan näkökulmasta	22
5 PUHUTUN KIELEN JA VIITTOMAKIELEN KÄÄNTÄMINEN	23
5.1 Skoposteoria	23
5.2 Pragmaattiset adaptaatit	24
5.3 Viittomakielen käännoismallit	25
5.4 Käyttäjäkeskeinen kääntäminen	26
6 VIITTOMAKIELEN TALLENTAMINEN JA TEKSTITYS	28
6.1 Viittomakielen tallentaminen	28
6.2 Tekstittäminen	29
7 KÄÄNNÖSPROSESSI JA ARVIOINTI	30
7.1 Heuristinen arviointi	30
7.2 Käännöksen toteutus	31
7.3 Käännösratkaisut	32
7.4 Lopputuotteen valmistus	35
8 POHDINTA	36

LÄHTEET	38
LIITE 1. Palvelukeskus Sampolan palvelukuvaus.....	42
LIITE 2. Palvelukuvauksen glossit	47

1 JOHDANTO

Vuonna 2019 astui voimaan saavutettavuusdirektiivi, joka velvoittaa viranomaisia tekemään digitaalisista palveluista saavutettavampia. Saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että verkkosivujen ja mobiilisovellusten ja niiden sisällön täytyy olla sellaisia, että toimintakyvyltään erilaiset ihmiset voivat käyttää niitä. Se parantaa yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassamme. (Aluehallintovirasto. i.a-b.)

Tässä kehittämispainotteisessa opinnäytetyössämme teemme työn tilaajalle, Palvelukeskus Sampolalle, viittomakielisen käännöstyön, jossa heidän palvelukuvauksensa käännetään tekstimuodosta suomalaiselle viittomakielelle. Palvelukuvauksen alkuperäinen versio on PowerPoint-esitys. Käännös tulee hyödyttämään palvelukeskuksen nykyisiä ja uusia asiakkaita, heidän läheisiään ja palvelukeskuksen henkilökuntaa sekä kuntia, jotka ostavat Sampolan palveluita. Palvelukuvaus sisältää yleiskuvauksen Palvelukeskus Sampolasta sekä teemoittain jaotellut kuvaukset hyvinvointiin, asumiseen, sosiaalisiin suhteisiin ja yhteisöllisyyteen, vapaa-aikaan ja liikuntaan, palveluohjaukseen sekä työ- ja päivätoimintaan liittyen. Aiheemme on ajankohtainen, koska etenkin verkkosivujen saavutettavuuteen kiinnitetään nykyään enemmän huomiota saavutettavuusdirektiivin myötä.

Aiheemme valikoitui Palvelukeskus Sampolan tarpeesta. Yksi opinnäytetyön tekijöistä työskentelee Palvelukeskus Sampolassa, ja sieltä hänelle tarjottiin tätä aihetta. Olemme kiinnostuneita kääntämisestä ja saavutettavuuden parantamisesta. Tavoitteenamme on lisätä saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta, sillä jokaisella on oikeus saada julkista informaatiota omalla äidinkielellään. Useimmille viittomakieltä käyttäville viittomakieli on heidän äidinkieltensä ja suomen kieli toinen kieli. Käännöksellä lisäämme Kuurojen Palvelusäätiön nettisivujen saavutettavuutta. Palvelukeskus Sampola on yksi Kuurojen Palvelusäätiö sr:n palveluksista. Se tarjoaa vammaispalvelulain (L 1987/380) mukaista palveluasumista kuuroille ja kuurosokeille. (Kuurojen Palvelusäätiö sr, 2018.) Kuurojen Palve-

lusäätiölle on tehty useita opinnäytetöitä eri alojen opiskelijoiden toimesta. Vastaavanlaista käännöstyötä opinnäytetyön muodossa on tehty muun muassa Turussa sijaitsevalle Palvelukeskus Salmelalle vuonna 2021.

Tuottamamme lyhyet videot on jaoteltu palvelukuvauksen teemojen mukaan. Koska olemme opiskelijoita ja äidinkielemme ei ole viittomakieli, halusimme tarkistaa viittomien ja käännöksen oikeellisuuden natiiveilta viittomakielisiltä. Käännösprosessin aikana pyysimme palautetta viittomakieliseltä lehtoriltamme sekä Palvelukeskus Sampolan viittomakielisiltä työntekijöiltä. Palvelukeskus Sampolasta saimme myös viittomakielisen henkilön viittomaan videoillemme.

Mahdollisimman laadukkaan käännöksen aikaansaamiseksi tarkastelimme erilaisia käännösmalleja. Päädyimme skoposteoriaan, mentaaliseen käännösmalliin ja käyttäjäkeskeiseen kääntämiseen. Käännösprosessin aikana seurasimme käännöksen käytettävyyttä heuristisen arvioinnin avulla. Valmiit videot tekstitimme saavutettavuuden lisäämiseksi, ja luovutimme ne Palvelukeskus Sampolan käyttöön.

2 KUUROJEN PALVELUSÄÄTIÖ SR

Kuurojen Palvelusäätiö sr eli rekisteröity säätiö on valtakunnallinen sosiaalialan toimija. Kuurojen Palvelusäätiön asiakkaat ovat viittomakielisiä kuuroja, kuurosokeita ja muuta kommunikaatiotukea tarvitsevia henkilöitä. Kuurojen Palvelusäätiö tarjoaa asiakkailleen asumispalveluiden lisäksi viittomakielistä kotipalvelua, työllistymistä edistäviä palveluita, päivätoimintaa sekä elämän eri osa-alueita tukevia hankkeita ja projekteja. Säätiön henkilökunta koostuu viittomakielentaitoisista työntekijöistä, joita oli alkuvuodesta 2023 yhteensä noin 266 henkilöä. Heistä 22 % on äidinkieleltään viittomakielisiä. Kuurojen Palvelusäätiöllä on seitsemän eri palvelukeskusta ympäri Suomea. Palvelukeskukset sijaitsevat Hämeenlinnassa, Hyvinkäällä, Joensuussa, Turussa, Oulussa, Jyväskylässä sekä Helsingissä. Hämeenlinnassa sijaitsee palvelukeskuksen yhteydessä Suomen ainoa viittomakielinen työkeskus. Kuurojen Palvelusäätiön palveluita käyttää vuosittain lähes 1000 asiakasta. (Kuurojen Palvelusäätiö sr, 2018.)

2.1 Kuurojen Palvelusäätiö sr:n historia

Kuurojen Palvelusäätiöllä on pitkä ja monivaiheinen historia. Säätiön toiminta on alkanut vuonna 1897 nimellä Kuuromykkäin Auttajayhdistys. Ennen nykyisen nimen käyttöönottoa nimenä on toiminut muun muassa Kuurojen Ystävien Liitto ja Kuurojen Huoltokotisäätiö. Ensimmäinen palvelukeskus, Palvelutalo Åvik, on avattu Hyvinkäälle vuonna 1911. Nykyinen nimi Kuurojen Palvelusäätiö, on ollut käytössä vuodesta 1994 lähtien. (Kuurojen Palvelusäätiö sr, 2018.)

Nimistä on pääteltävissä yhteiskunnan asennemuutokset ja viittomakielisten aseman parantuminen. Säätiön ajatus hyväntekeväisyys- ja auttamistyöstä kuurojen parissa on muuttunut viittomakielisten asiakkaiden tasa-arvoisen elämän edistämiseen tasavertaisina yhteiskunnan jäseninä, joilla on kieli- ja kulttuurivähemmistönä samat oikeudet kuin valtaväestöllä. Säätiön toiminta on lisäksi kasvanut voimakkaasti vuosien kuluessa, mikä on lisännyt asiakasryhmän moninaisuutta. (Yle Areena, 2017.)

2.2 Palvelukeskus Sampola

Palvelukeskus Sampola on Hämeenlinnassa sijaitseva Kuurojen Palvelusäätiön sr:n alainen palvelutalo, jonka yhteydessä samassa rakennuksessa toimii työkeskus Sampola. Sampolan palvelutalossa on 18 asuntoa ja yksi ryhmäasunto, jossa on asuintilat seitsemälle henkilölle. Asumispalvelut koostuvat palvelutalon toiminnasta, viittomakielisestä kotipalvelusta sekä muista kotiin annettavista palveluista. (Kuurojen Palvelusäätiö sr, 2018).

Sampolassa jokaiselle asiakkaalle räätälöidään palvelujen toteuttamissuunnitelmaa hyödyntäen hänelle sopivat palvelut. Palvelujen toteuttamissuunnitelmaan kirjataan siis kaikki ne palvelut, joita Sampolan asiakkaat saavat. Palvelujen toteuttamissuunnitelmassa korostuu asiakkaiden osallisuus sekä itsemääräämisoikeus. Palvelujen toteuttamissuunnitelma laaditaan kolmen kuukauden sisällä Sampolaan muuttamisesta tai muun palvelun alkamisesta ja sen laatimisessa ovat mukana asiakas, omaiset, ryhmäohjaaja, vastaava ohjaaja sekä työvalmentaja. Suunnitelmaa päivitetään säännöllisin väliajoin sekä aina tarpeen vaatiessa. (Kuurojen Palvelusäätiö, henkilökohtainen tiedonanto 2022.)

Palvelujen toteuttamissuunnitelmaan laaditut palvelut edistävät asiakkaan arjen hallintaa monilla eri tavoilla. Niillä pyritään tukemaan ja ohjaamaan asiakasta omannäköisen ja mielekkään elämän saavuttamisessa ja ylläpitämisessä. Tuki ja ohjaus voi olla asumiseen ja kodinhoidollisiin palveluihin, esimerkiksi kodin puhtaanapitoon tai kauppa-asiointiin, liittyvää. Sampolan henkilökunta ohjaa asiakasta myös hyvinvointiin liittyvissä asioissa esimerkiksi lääkehoidossa ja terveydenhuollon palveluiden hankkimisessa. Asiakkaita ohjataan oikean palvelun piiriin esimerkiksi edunvalvontaan, raha-asioden hoitamiseen, sosiaalietuksien ja henkilökohtaisen avustajan hakemiseen liittyen. Asiakas saa myös tarvittaessa ohjausta tulkkipalvelun käyttämiseen. (Palvelukeskus Sampola, henkilökohtainen tiedonanto 2022.)

Henkilökunta auttaa asiakasta tarpeen mukaan yhteydenpidossa läheisiin ja omaisiin. Asukaskokouksissa asiakkaat päättävät yhteisönä heitä koskevista asioista sekä saavat tietoa ajankohtaisista asioista. Henkilökunta ohjaa asukkaita

palveluiden pariin myös Sampolan ulkopuolelle asiakkaiden mielenkiinnon kohteiden perusteella, esimerkiksi seurakuntaan ja harrastuksiin. Sampolassa järjestetään viikoittain erilaista vapaa-ajan toimintaa, johon asiakas saa halutessaan osallistua. Ohjattua vapaa-aikaa on sekä Sampolan tiloissa että ulkopuolella retkien muodossa. Asiakkaat saavat myös tukea työssäkäyntiin, opiskeluun tai muihin tulevaisuuden suunnitteluun liittyvissä asioissa. Sampolan palvelutalossa on vuorokauden ympäri henkilökuntaa. (Palvelukeskus Sampola, henkilökohtainen tiedonanto 2022.)

Sampolassa palveluasumista järjestetään vammaispalvelulain (L 1987/380) mukaisesti. Asumispalvelu on sitä tarvitsevalle asiakkaalle subjektiivinen oikeus, eikä sitä voi evätä kunnan määrärahojen puutteesta johtuvista syistä. Asumispalvelun myöntämiskriteerit määritellään vammaispalvelulaissa ja asetuksissa. Yleisesti voi sanoa, että asumispalvelua voi saada henkilö, joka ei selviydy tavanomaisista arjen toiminnoista itsenäisesti ja tarvitsee siinä tukea ja ohjausta. Asumispalveluiden järjestämisvastuu on kunnilla. Kunnat voivat ostaa palvelua yksityisiltä palvelun tuottajilta tai tuottaa palvelua itse. Palveluasumista järjestetään asiakkaan yksilölliset tarpeet huomioiden ja asiakas on mukana päättämässä palveluasumiseen liittyvistä asioista yhdessä omaisten kanssa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2018a.)

2.3 Työkeskus Sampola

Työkeskus Sampola on Suomen ainoa viittomakielistä palvelua tarjoava työkeskus. Siellä on useita eri työtehtäviä erilaisten myytävien tuotteiden valmistamisessa. Näitä tuotteita valmistetaan eri yrityksille ja yhteistyökumppaneille. Tuotteita myydään paikan päällä Palvelukeskus Sampolassa sekä verkkokaupassa. Työkeskuksessa on monia työllistymisen muotoja harjoittelusta vakituiseen työsuhteeseen. Työkeskuksen tarjoamia työllistymismuotoja ovat esimerkiksi työ työkeskuksessa, työtoiminta, työharjoittelu, työkokeilu, oppisopimuskoulutus sekä työhönvalmennuspalvelu. Työ- ja päivätoimintaa järjestetään palvelutalossa asuvien asiakkaiden lisäksi myös muualla asuville henkilöille. Työtehtävät muo-

kataan jokaisen asiakkaan toimintakykyyn sopiviksi. Työkeskuksen toiminnan tavoitteena on edistää työllistymistä ja ehkäistä syrjäytymistä. Työkeskuksessa työskentelee yli 60 työntekijää. (Kuurojen Palvelusäätiö sr, 2018.)

Sampolassa työtoimintaa järjestetään kahden eri lain mukaisesti. Nämä lait ovat sosiaalihuoltolaki (L 1982/710) ja kehitysvammalaki (L 1977/519). (Kuurojen Palvelusäätiö sr, 2018.) Työtoiminnan tarkoituksena on edistää vammaisen tai muusta syystä työkyvyttömän henkilön työllistymistä sekä parantaa hänen osallisuuttansa yhteiskunnassa. Työtoiminnan tarkoituksena on tukea asiakkaan työelämässä tarvittavien taitojen oppimista sekä ylläpitää ja edistää toimintakykyä. Asiakas voi käydä osan viikosta työtoiminnassa ja osan päivätoiminnassa tai osittain työtoiminnassa ja olla osa-aikaisena palkkatyössä. Asiakas on itse aktiivisesti mukana työllistymistä tukevien palveluiden suunnittelussa sekä työelämään liittyvien tavoitteiden asettamisessa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2018c.)

Sampolassa järjestetään työtoiminnan lisäksi päivätoimintaa ikäihmisille (Kuurojen Palvelusäätiö sr, 2018). Päivätoiminnan tarkoituksena on edistää asiakkaan arkielämässä pärjäämistä mahdollisimman itsenäisesti. Päivätoimintaa järjestetään kehitysvammalain (L 1977/519) perusteella ja se on tarkoitettu henkilöille, joilla ei ole oikeutta vammaispalvelulain (L 1987/380) mukaiseen päivätoimintaan. Asiakkaan toimintakyky, sairaus tai vamma vaikuttaa siihen, kumman lain perusteella päivätoimintaa voi saada. Myös uuden sosiaalihuoltolain (L 1301/2014) mukaan päivätoimintaa voidaan järjestää osana asiakkaan sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön keinoin annettavaa tehostettua tukea. Tuen tavoitteena on vahvistaa asiakkaan toimintakykyä, torjua syrjäytymistä sekä edistää osallisuutta. Päivätoiminnasta on mahdollisuus siirtyä työtoimintaan esimerkiksi henkilökohtaisen avustajan tai muun tarvittavan tuen avulla. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2018b.)

2.4 Työ- ja palvelukeskuksen asiakkaat

Kuurojen palvelusäätiön asiakkaat ovat pääosin viittomakielisiä kuuroja, kuurosokeita sekä muuta kommunikaatiotukea tarvitsevia henkilöitä, jotka vamman,

sairauden tai muun syyn takia tarvitsevat tukea elämän hallinnassa (Kuurojen Palvelusäätiö sr, 2018). Kuurot ja kuurosokeat käyttävät viittomakieltä tai muita kommunikaatiokeinoja hyvin yksilöllisesti. Erityisesti kuurosokeiden kommunikointi voi olla hyvin yksilöllistä. (Kuurojenliitto i.a.)

Viittomakieliset on laaja ryhmä, johon kuuluu kuuroja, kuulonäkövammaisia, huonokuuloisia, kuuroutuneita, sisäkorvaistuttteita käyttäviä sekä kuulevia henkilöitä. Kuulon aste ei määrittele viittomakielisyyttä, vaan se riippuu viittomakieliseksi itsensä määrittelemän henkilön samaistumisesta yhteisöön sekä viittomakielen käyttämisestä päivittäisellä tasolla. Viittomakielisiksi itsensä määritteleviä on Suomessa noin 5 500 henkilöä, joista kuurojen osuus on noin 3 000 henkilöä. Kuulevat henkilöt voivat kokea itsensä viittomakielisiksi esimerkiksi silloin, kun perheessä käytetään viittomakieltä yhtenä kielenä. Kuurojen vanhempien kuuleva lapsi, CODA (Children of Deaf Adults) voi oppia viittomakielen ensikielenään vanhemmiltaan, kun taas kuulevaan perheeseen syntyvä kuuro lapsi mahdollistaa lapsen huoltajille oppia viittomakielen uutena kielenä. (Kuurojenliitto i.a.)

Kuurosokeus on harvoin syntymästä asti alkanut kahden aistin kokonaisvaltainen puuttuminen. Kuurosokeutta voivat aiheuttaa useat sairaudet ja sairaus voi olla etenevä tai pysyvä. Yleisin syy kuurosokeuden aiheuttajana on Usherin oireyhtymä. Etenevässä sairaudessa tilanteeseen sopeutuminen ja kommunikointitavan jatkuva muokkaaminen sopivaksi voi olla raskasta. (Suomen Kuurosokeat ry, i.a.) Kommunikoidessaan kuurosokeat voivat käyttää useaa eri menetelmää. Kommunikaatiomenetelmään vaikuttaa aistivammojen taso ja vaikeusaste. Kommunikaatiomenetelmänä voi toimia esimerkiksi puhuttu kieli tai viittomakieli, viitottu puhe, sormiaakkosviestintä, kirjoitetun tekstin vastaanottaminen, huulilta luku tai taktiiliviittominen. (Mesch, 2004, s. 9.) Kommunikaatiomenetelmää voidaan myös aistivammojen edetessä joutua päivittämään ja kehittämään. Taktiilikommunikaatio tarkoittaa viestin vastaanottamista tuntoaistin kautta. Tällöin kuurosokea vastaanottaa viestin sormien ja käsien muodon ja liikkeen perusteella. (Mesch, 2004, s. 20.) Kuvailu on tärkeä osa kuurosoikeiden kanssa kommunikointia. Kuvailua voidaan tehdä auditivisista, visuaalisista tai jopa sosiaalisista asioista. Kuvailulla yritetään luoda kokonaisuutta tapahtuvasta tilanteesta esimerkiksi kertomalla tilanteesta paikallaolijat. Turvallisuuden kannalta on tärkeä

kuvailla tilaa ja siellä olevia esteitä tai yllättäviä muutoksia kuten tasoeroja lattiasa. (Lahtinen ym. 2009, s. 12–13.)

Sisäkorvaistute (SI, englanniksi Cochlear Implant, CI) on leikkauksessa korvaan asennettava kuulon apuväline. Se asennetaan tyypillisesti henkilöille, jotka eivät enää kuule riittävästi kuulokojeen kanssa. Sisäkorvaistute koostuu sisäisistä osista, jotka asennetaan leikkauksessa sekä ulkoisista osista, jotka käyttäjän on helppo tarvittaessa itse poistaa. (Kuuloliitto, i.a.) Aikuiset sisäkorvaistutteen käyttäjät ovat huonokuuloisia tai kuuroutuneita henkilöitä. Sisäkorvaistute ei palauta kuuloa pysyvästi eikä sillä saavuteta täyttä kuulon tasoa. Sisäkorvaistutteen ollessa pois käyttäjät ovat edelleen huonokuuloisia tai kuuroja. (Lauren, 2006, s. 200.) Sisäkorvaistute voidaan asentaa myös lapselle. On aina yksilökohtaista tai perheen päätös, asennetaanko sisäkorvaistute vai ei. (LapCi ry, i.a.)

3 SUOMALAINEN VIITTOMAKIELI

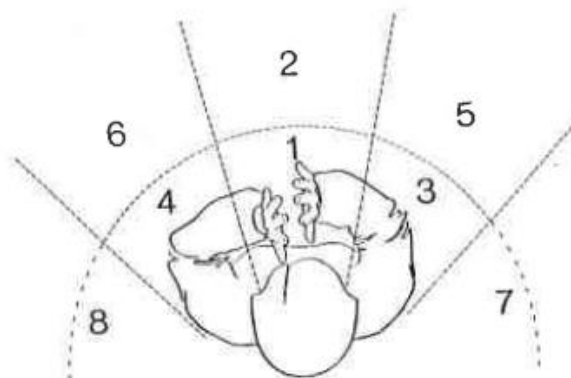
Viittomakielet ovat syntyneet kuurojen tarpeesta kommunikoida ja ne ovat yhteydessä maansa kulttuuriin. Jokaisella maalla on oma viittomakielensä, eikä ole vain yhtä kansainvälistä viittomakieltä. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma, 2010, s. 11.) Viittomakielet ovat omia kieliään eivätkä ole millään tavalla sidoksissa puhuttuihin tai kirjoitettuihin kieliin (Rissanen, 2006, s. 27). Viittomakieli muokkautuu ja kehittyy ajan kuluessa ja siihen vaikuttavat yhteiskunnan asenteet ja rakenteet sekä muutokset kulttuurissa (Kotimaisten kielten keskus, i.a.).

3.1 Suomalaisen viittomakielen rakenne

Suomalaisessa viittomakielessä kommunikointi on visuaalisesti käsin tuotettuja ilmauksia, joihin yhdistetään pään, kasvojen ja vartalon liikkeitä (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma, 2010, s. 11). Lisäksi suomalaiseen viittomakieleen kuuluu huulio eli erilaiset suun liikkeet, joita tuotetaan ilman ääntä. Joissain tilanteissa, jossa sanalle ei ole vakiintunutta viittomaa, voidaan käyttää sormitusta eli sormiaakkostusta. Tällöin sana muodostetaan sormiaakkosilla suomen kielen kirjoitusasun mukaan. (Malm & Östman, 2000, s. 17.)

Viittomakieli koostuu viittomista, joita yhdistelemällä tehdään kokonaisuuksia viittomakielen kieliofin mukaan. Viittomat voidaan jakaa yksikätsiin ja kaksikätsiin viittomiin riippuen siitä, tarvitaanko niiden tuottamiseen yhtä vai kahta kättä. Oikeakätiset tuottavat yksikätsiset viittomat oikealla kädellä ja vasenkätiset vasemalla kädellä. Oikeakätisillä oikeaa kättä kutsutaan dominoivaksi kädeksi ja vasenta ei-dominoivaksi kädeksi. Vasenkätisillä ne ovat päinvastoin. (Vivolin-Karén & Alanne, 2004, s. 26.)

Itsenäisenä yksikkönä viittoma koostuu manuaalisista ja ei-manuaalisista osista. Viittoman manuaaliset osat ovat käsimuoto, paikka, liike ja orientaatio. Käsimuodolla tarkoitetaan sitä, missä asennossa sormet ja kämmen ovat viittoman aikana. Käsimuoto voi myös muuttua viittoman aikana. Viittoman paikalla tarkoitetaan sitä paikkaa, missä viittoma tuotetaan. Se voi tarkoittaa kohtaa viittojan keholla tai edessä olevassa viittomatilassa. (Kuvio 1) Myös viittoman paikka voi vaihtua viittoman aikana. Viittoman liikkeellä tarkoitetaan liikettä, jonka kädet tekevät viittoman aikana. Orientaatiolla tarkoitetaan viittojan kämmenen tai sormien asentoa suhteessa viittojan vartaloon. (Jantunen, 2003, s. 30–31.)

Kuvio 1. Paikannuskuvio (Rissanen, 2006, s. 34).

Ei-manuaalisilla osilla tarkoitetaan kaikkea muuta kuin kädellä tuotettua. Näitä ovat pään liikkeet, ilmeet, huulio ja vartalon liikkeet. Joissain viittomista pään tai vartalon liike on osa viittoman perusmuotoa. Huulion käyttö vaihtelee tilanteesta ja viittojan iästä riippuen. (Malm & Östman, 2000, s. 22–25; Vivolin-Karén & Alanne, 2004, s. 27–31.) Kahden viittoman ainoa erottava tekijä voi olla yksittäinen rakenneosia. Esimerkiksi jollain viittomilla voi olla sama paikka, liike ja orientaatio, mutta käsimuoto on erilainen. (Jantunen, 2003, s. 30–31.) Viittomakieli on hyvin ikonista eli kuvanmukaista. Viittomakielen ikonisuus näkyy esimerkiksi viittomassa PALLO, jossa viittoja piirtää käsillään pallon ääriviivat. (Jantunen, 2003, s. 13–15; Malm & Östman, 2000, s. 26.)

Viittomakielen viittomisto eli leksikko jaetaan nominaaleihin ja verbeihin. Viittomakielen osoitukset ovat oma ryhmänsä. (Rissanen, 2006, s. 40.) Osoituksella kerrotaan, mistä tarkoitteesta kulloinkin on kyse. Osoituksella voidaan osoittaa tilassa näkyvää kohdetta tai sillä voidaan osoittaa johonkin joka ei ole näkyvillä. Osoituksen voi tehdä koko kämmenellä tai vain etusormella. (Vivolin-Karén & Alanne, 2004, s. 15.)

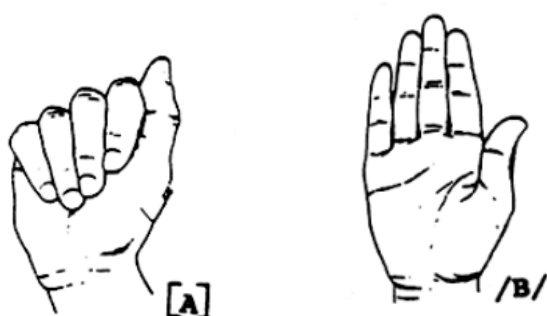
Nominaaliviittomat ovat henkilöihin, esineisiin tai paikkoihin viittaavia viittomia. Verbiviittomat taas tiloihin, tapahtumiin, prosesseihin ja tekoihin viittaavia. Viittomakielessä on perusviittomia, yhdysviittomia, johdettuja viittomia ja taivutettuja

viittomia. Perusviittomia voi kutsua taipumattomiksi, koska niitä ei voi sellaiseen muunnella. Ne voivat olla elollisiin olioihin viittaavia kuten esimerkiksi ÄITI tai TYTTÖ tai viitata elottomiin olioihin kuten REPPU tai KENGÄT. Yhdysviittoma muodostuu yhdistelemällä lekseemejä toisiinsa. Ne voivat olla joko nominaaleja, verbiviittomia tai molempia. Yhdysviittomat voivat muistuttaa suomen kielen yhdyssanoja kuten esimerkiksi KIRJA + KAUPPA kirjakauppa. Johdatettu viittoma tarkoittaa, että viittomaa muutetaan joko yhden käden viittomasta kahden käden viittomaksi, toistetaan liikettä, vaihdetaan käsimuotoa, paikkaa tai orientaatiota. Käsimuoto, paikka, orientaatio, liike ja huulio toimivat myös kieliopillisina elementteinä viittomien taivutuksessa. (Rissanen, s. 2006, 40–51.)

Suomalaiselle viittomakielelle on vaikea antaa mitään tarkkoja kielioppisääntöjä. Viittomien tuottamisjärjestykseen vaikuttavat monet asiat ja myös se, että suomalaisen viittomakielen lauseoppia on tutkittu melko vähän. (Rissanen, 2000, s. 147.) Viittomakielen lauseopissa on kerrosteisuutta. Kerrosteisuudella tarkoitetaan, että viittoja voi ilmettä muuttamalla tehdä lauseesta kysyvän tai pään liikkeellä kielteisen tai myönteisen. Lausetta rakentaessa voidaan yhdistää molemmat kädet ilmaisemaan omaa viestiään ja näin ollen katsojan näkökulmasta yksi viittoma voi kertoa lauseen verran asiaa. (Rissanen, 2006, s. 58.) Viittomakielessä yleinen tapa on näkökulman tai roolinvaihto. Näkökulman vaihdossa viittoja on itse kokijan roolissa, kun taas roolinvaihdossa viittoja siirtyy roolista toiseen esimerkiksi kehon liikkeellä tai ilmettä vaihtamalla. (Rissanen, 2006, s. 54.) Viittomakielessä on yleistä, että samalle tarkoitteelle voi olla olemassa useampi viittoma. Ne voivat viitata saman tarkoitteen muotoon, liikkeeseen tai sen käyttöön. (Rissanen, 2006, s. 59.) Viittomakielessä mainitaan yleensä ensin paikka ja aika ja sen jälkeen voidaan viittoa tekijä ja kertoa mitä tapahtuu (Malm & Östman, 2000, s. 28).

3.2 Suomalaisen viittomakielen merkitsemistapa

Viittomakieli on visuaalista, joten sen kirjoittaminen on haasteellista. Yleisesti käytössä oleva merkitsemistapa on glossaus. Se tarkoittaa, että viittoma kirjataan ylös suuraakkosin suomen kielen vastaavilla perusmuotoisilla sanoilla. Glossi voi muodostua myös useammasta sanasta, jos yhtä vastaavaa sanaa ei löydy suomen kielestä. Silloin sanat yhdistetään väliviivalla esimerkiksi AJAA-AUTOA. Glossauksessa käytetään lisäksi myös symboleja, merkkejä, numeroita ja sanoja. Ne voivat kertoa esimerkiksi viittoman käsimuodosta, taivutusmuodosta, ilmeestä tai missä paikassa viittoma tuotetaan. (Savolainen, 2000, s. 192–193.) Viittomakielen käsimuodoille on omat koodit. Glossin perään voidaan lisätä tieto käsimuodosta kirjoittamalla sulkuihin käsimuodon koodi esimerkiksi PÄÄ(B). Silloin viittoma PÄÄ tehdään käsimuodolla B. Jos viittoma koostuu kahdesta eri käsimuodosta, käsimuotojen väliin tulee x-kirjain LIPPU(AxB). (Kuvio 2) (Salonen, Wainio, Kronqvist, Keränen, 2019, s. 23–24.)

Kuvio 2. Viittomakielen A ja B käsimuotodot. (Rissanen, 2006, s. 34)

Viittomakielestä glossattu teksti sisältää yleensä polysynteettisiä eli kerrosteisiä kohtia, joten glosseihin merkitään myös viittojan kätisyys. Oikeakätisillä dominoiva käsi on oikea käsi ja se merkitään glosseihin ok ja ei-dominoiva käsi on vasen käsi ja se merkitään glosseihin vk. Symmetriset kahden käden viittomat merkitään glosseihin mk eli molemmat kädet. Symmetrisessä viittomassa molemmissa käsissä on sama käsimuoto, ja ne liikkuvat yhdessä joko vuorotellen, vastakkaisiin suuntiin tai kopioivalla liikkeellä. Glosseihin merkitään myös huulio, joka on kirjoitettu mahdollisimman yksinkertaisesti. (Rissanen, 2006, s. 33.)

Etusormella viitotut osoitukset merkataan glosseihin lyhenteellä os. Pienaakkosilla kirjoitetuilla sanoilla voidaan tarkentaa jonkun viittoman muotoa esimerkiksi pieni-PALLO. Pienaakkosia käytetään glosseissa myös, jos sana sormitetaan. Silloin kirjaimet erotetaan toisistaan väliviivalla. Viittomien välissä pidettäviä taukoja merkitään vinoviivalla. Lyhyt tauko merkitään yhdellä vinoviivalla ja pitkä tauko kahdella vinoviivalla. Alleviivaamalla jokin tietty kohta glosseista voidaan siihen kohtaan kirjoittaa tarkentavia lisätietoja esimerkiksi pään, vartalon tai ilmeen liikkeestä tai asennosta. Koko viittoman toisto merkitään glosseihin symbolilla x. Yksi x-symboli merkitsee yhtä toistoa ja kaksi merkitsee 2–5 toistoa. (Savolainen, 2000, s. 193.) Listapoijussa ei-dominoivan käden sormiin muodostetaan lista, johon dominoivalla kädellä yleensä osoitetaan. Glosseihin listapoiju merkitään OS:etusormi, OS:keskisormi, OS:nimetön, OS:pikkusormi ja OS:peukalo. Glosseihin valitaan merkintä sen mukaan mitä sormeä kulloinkin osoitetaan. (Salonen, Wainio, Kronqvist, Keränen, 2019, s. 23–24.)

Viittojan kolmiulotteinen tila on jaettu kahdeksaan alueeseen. Näihin alueisiin viitataan numeroilla 1-8. (Kuvio 1) Numeroita käytetään, jos halutaan, että jokin viittoma viitotetaan tietyssä paikassa viittomatilaa. Numerot yhdistetään glosseihin väliviivalla LÄHETTÄÄ-2. Numeroilla voidaan myös ilmaista mihin suuntaan viittoma tehdään. Tällöin glossin perään merkitään numero, mihin suuntaan liike lähtee tai päättyy. Viittoman liike voi myös kulkea alueesta toiseen, silloin glossin perään merkitään ensin numero, mistä viittoma lähtee ja sen jälkeen numero, mihin viittoma päättyy LÄHETTÄÄ-3-4. (Savolainen, 2000, s. 193–194.)

4 VIITTOMAKIELISTEN ASEMA LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ

Lainsäädäntö ohjaa vahvasti jokaisen suomalaisen toimintaa, vaikka sitä ei arkielämässä huomaisikaan. Kuitenkin monet palvelut, joita käytämme, mahdollistetaan ja veloitetaan toteutettavaksi lainsäädännössä. Myös Palvelukeskus Sampolan kieli- ja kulttuurivähemmistöön kuuluva asiakaskunta on huomioitu monessa eri laissa.

Suomessa lakeja säätää eduskunta ja Euroopan unionin parlamentti. Suomen lakihierarkiassa korkein kansallinen laki on perustuslaki, jonka kanssa mikään muu laki ei saa olla ristiriidassa. Euroopan unionin yhteisölainsäädäntö on kansallisen lainsäädäntömme yläpuolella. (Eduskunta, i.a.)

4.1 Kansainväliset sopimukset ja direktiivit

193 itsenäistä valtiota muodostavat Yhdistyneet kansakunnat, joka vaikuttaa ympäri maailman turvatakseen rauhan, kehittääkseen kansojen välisiä suhteita ja edistääkseen ihmisoikeuksien toteutumista (Yhdistyneet kansakunnat, i.a.). Suomi on liittynyt Yhdistyneiden kansakuntien (YK) jäseneksi vuonna 1955 ja samalla sitoutunut noudattamaan YK:n arvoja ja vahvistamaan ihmisoikeuksia (Suomen YK-Liitto, i.a.).

Suomen valtio on sitoutunut noudattamaan YK:n ihmisoikeusjulistusta, jonka tarkoituksena on turvata sopimukseen sitoutuneiden jäsenvaltioiden kansojen oikeudet. Ihmisoikeusjulistus pyrkii myös takaamaan kaikille ihmisille tasa-arvoisen aseman ja kohtelun. (Suomen YK-Liitto, i.a.). Kielipoliittisesta näkökulmasta tärkeää on oikeutus ihmisoikeuksiin äidinkielestä riippumatta.

2. artikla. Jokainen on oikeutettu kaikkiin tässä julistuksessa esitettyihin oikeuksiin ja vapauksiin ilman minkäänlaista rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta. (Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, 1948, 2. artikla)

Yksi YK:n yleissopimuksista, jota Suomi noudattaa, on YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. Suomen viittomakielten kielipoliittisessa ohjelmassa yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista kuvataan merkittäväksi sopimukseksi. Ensimmäistä kertaa kansainvälisesti määritellään kielen tarkoittavan puhuttuja ja viitottuja kieliä sekä puhetta korvaavien menetelmien käyttöä. (Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma, 2010, 28–29.)

"kieli" sisältää puhutut kielet sekä viittomakielet ja muut ei-puhutun kielen muodot; (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 2016, 2. artikla)

Suomi on ollut osa Euroopan unionia vuodesta 1995. Euroopan unioni on taloudellinen ja poliittinen liitto, johon kuuluu 27 jäsenvaltiota. Euroopan valtioilla on mahdollisuus liittyä EU:n jäseneksi, jos valtiot täyttävät tietyt valintakriteerit. EU:n jäsenenä Suomi on veloitettu noudattamaan EU:n lainsäädäntöä. (Eduskunta, i.a.) Euroopan unionin lainsäädäntövaltaa käyttää Euroopan parlamentti, joka on säätänyt saavutettavuusdirektiivin (2016/2102).

Saavutettavuusdirektiivin tavoitteena on lisätä julkisen sektorin verkkosivujen ja mobiilisovellusten saavutettavuutta ja lisätä ihmisten tasa-arvoa digitaalisissa ympäristöissä. Suomi on vastannut saavutettavuusdirektiivin toimeenpanoon säätämällä lain digitaalisten palvelujen saavutettavuudesta. Laki astui voimaan 1.4.2019. Laki edellyttää viranomaisilta ja julkisen sektorin toimijoilta saavutettavia verkkosivuja sekä mobiilipalveluita. (Valtiovarainministeriö. i.a.) Digitaalisten palveluiden tulee olla saavutettavuusvaatimusten mukaisia erikseen asetetun aikataulun mukaisesti. Tämä mahdollistaa verkkosivujen ja mobiilisovellusten käytön mahdollisimman monenlaisille käyttäjille. (Aluehallintovirasto. i.a.-b)

4.2 Kansalliset lait

Suomen ja suomalaisten toimintoja ohjaavat kansalliset lait ja asetukset kuten perustuslaki. Suomen perustuslaissa on säädetty erikseen ihmisten yhdenvertai-

sesta kohtelusta. Yhdenvertaisessa kohtelussa painotetaan myös kielen perusteella samanarvoiseen asemaan asettamista. Suomen perustuslaissa on nostettu esiin saamelaiset, romanit ja viittomakieliset. Näiden vähemmistöjen oikeus omaan kulttuuriin ja kielen ylläpitoon ja kehitykseen on perustuslaissa turvattu. (L 1999/731.) Perustuslain lisäksi yhdenvertaista kohtelua painotetaan yhdenvertaisuuslaissa, jossa kielletään syrjintä perustuen henkilön käyttämään kieleen (L 1325/2014).

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielihyvänsä, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (L 1999/731).

Suomessa kuulo- tai kuulonäkövammainen on oikeutettu tulkkauspalveluun. Kansaneläkelaitos toimii tulkkauspalvelun järjestäjänä. Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta pyrkii mahdollistamaan vammaisten henkilöiden tasa-arvoisen osallistumisen yhteiskunnassa. (L 133/2010.) Tulkkauspalvelu on palvelun käyttäjille ilmainen.

Viittomakielilaissa kerrotaan viittomakielisten kielellisistä oikeuksista. Kielellisistä oikeuksista säädetään useassa eri laissa. Eri lait käsittelevät yhteiskunnan eri toimijoiden velvollisuutta järjestää viittomakielisille palveluita heidän omalla äidinkiellään. Viittomakieli on Suomessa asemassa, jossa viranomaisten on omassa toiminnassaan edistettävä tiedon saatavuutta viittomakielellä (L 359/2015). Hallintolain hyvän hallinnon perusteissa mainitaan myös asiakkaan oikeus käyttää omaa äidinkieltään asioidessaan (L 6.6.2003/434).

Laissa potilaan asemasta ja oikeuksista säädetään potilaan tiedonsaamisesta. Terveystieteiden henkilökunnalla on velvollisuus kertoa potilaalle hänen terveydentilastaan ja mahdollisista toimenpiteistä sekä muusta potilaalle tärkeistä tiedoista ja vaihtoehtoista. Jos terveydenhuollon henkilökunta on kyvytön käyttämään potilaan äidinkieltä, kuten viittomakieltä, on terveydenhuollolla velvollisuus hankkia paikalle tulkkaus. (L1992/785.) Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista esittää myös, miten asiakkaan äidinkieli ja kulttuuritausta on otettava huomioon (L2000/812).

4.3 Lainsäädäntö Palvelukeskus Sampolan näkökulmasta

YK:n sopimukset varmistavat Palvelukeskus Sampolan asukkaille ja heidän omaisilleen ihmisoikeudet ja antavat myös Suomen valtion ulkopuolisen valvovan tahon. Ihmisoikeuksien tai vammaisen henkilön oikeuksien loukkauksesta voi tehdä valituksen YK:n asiasta vastaavalle komitealle (Ulkoministeriö, i.a.). EU:n saavutettavuusdirektiivi tuo digitaaliset palvelut lähemmäs Sampolan asiakkaita. Saavutettavuusdirektiivin ansioista useista eri julkisen sektorin lähteistä löytyy viittomakielinen käännösvideo tai selkokielen versio virallisesta tekstistä.

Kansalliset lait varmistavat Sampolan asukkaille ja heidän omaisilleen palvelua viittomakielellä. Sampolan viittomakielentaitoinen terveydenhuollon henkilökunta toteuttaa lakia potilaan asemasta ja oikeuksista tarjoamalla tietoa ja hoitoa asiakkaan äidinkielellä. Viittomakielentaitoinen henkilökunta pystyy myös ottamaan huomioon asukkaiden kulttuurin ja äidinkielen palveluissaan huomioiden näin lain sosiaalihuollon asiakkaan asemasta. Palvelukuvauksessa kerrotaan ohjaajien avustavan tulkkipalvelun järjestämisessä, jonka ansiosta laki vammaisten henkilöiden tulkkaukspalvelusta toteutuu. Laki mahdollistaa kuulo- tai kuulonäkövammaisten henkilöiden täyden osallistumisen yhteiskunnan toimintaan tulkin välityksellä.

Suomen perustuslaki ja yhdenvertaisuuslaki painottavat yhdenvertaista kohtelua riippumatta henkilön käyttämästä kielestä. Perustuslain lisäksi Sampolan asiakkaiden kielellisiä oikeuksia turvaa hallintolaki, yhdenvertaisuuslaki ja viittomakielilaki. Nämä lait velvoittavat julkisia tahoja tarjoamaan palvelua asiakkaiden äidinkielellä tai vaihtoehtoisesti järjestämään heille maksuttoman tulkkauksen.

5 PUHUTUN KIELEN JA VIITTOMAKIELEN KÄÄNTÄMINEN

Viittomakielen kääntämistä tarkastellaan puhuttujen kielten kautta, koska kääntäminen on tieteenalana melko uusi. Puhuttujen kielten käännösteoriat sopivat ainakin osittain myös viittomakielen kääntämiseen. Viittomakielen tutkimusta on tehty huomattavasti vähemmän kuin puhuttujen kielten tutkimusta. (Hytönen & Rissanen, 2006, s. 66.) Käyttämämme käännösteoriat sopivat viittomakielen kääntämiseen.

5.1 Skoposteoria

Kreikankielinen sana skopos tarkoittaa tavoitetta tai päämäärää. Sanan skopos mukaisesti skoposteoriassa keskitytään käännöksen tarkoitukseen. Skoposteorian mukaan käännöksen ei tarvitse olla ekvivalentti eli vastaava lähteen kanssa, vaan käännöksen pitää olla hyvä ja sen pitää täyttää tarkoituksensa. (Vehmas-Lehto, 1999, 92.)

Skoposteorian pääasiana on, että kääntäjä ymmärtää, mikä on tekstin skopos eli tekstin päämäärä. Päämäärän kirkastuttua käännöksen tekeminen on helpompi aloittaa. Kääntäjä voi saada toimeksiannon esimerkiksi poliittisesta tekstistä, jonka tarkoituksena on tiedottaminen ja poliittinen vaikuttaminen. Kääntäjän on tällöin pohdittava, onko tekstin poliittisen vaikuttamisen päämäärä tärkeä vai tuleeeko käännöksestä tiedottava. Skoposteoria ei sulje pois sitä, että lähtötekstin ja käännöksen skopos olisi sama. (Vehmas-Lehto, 1999, 94.)

Skoposteorian käännösprosessi alkaa käännöstehtävän määrittämisellä. Kääntäjän pitää arvioida lähtötekstin kulttuurisia ja kielellisiä tekijöitä selvittäen, mikä on ollut lähtötekstin skopos. Lähteen ja käännöksen tarkoituksia vertaillaan ja suunnitellaan mahdolliset adaptaatiot. Adaptaatioita tehdään esimerkiksi lähtötekstin kulttuurillisia tekijöitä muuttamalla kohdetekstin lukijoille ymmärrettäviksi. Lopuksi tarkistetaan käännöksen toimivuuden tarkastaminen vertailemalla, saavuttaako se alussa asetetun päämääränsä. (Vehmas-Lehto, 1999, 97.)

5.2 Pragmaattiset adaptaatiot

Pragmaattiset adaptaatiot auttavat kääntäjää saavuttamaan adekvaattisuuden kohdetekstissä. Lähtötekstin kohdat, jotka eivät suoraan käännettyinä toimisi kohdetekstissä, muokataan käytännön toimenpiteillä kohdekulttuuriin toimivaksi. Pragmaattiset adaptaatiot ratkaisevat siis käännösongelmia. Käytännössä pragmaattiset adaptaatiot voivat olla lisäyksiä, poistoja, korvauksia tai järjestyksen muutoksia lähtötekstin ja kohdetekstin välillä. Korvaukset ja lisäykset ovat näistä käytetyimpiä. (Hytönen & Rissanen, 2006, 78–79.)

Poistoja tehdään harvoin, mutta niitä tehdään, jos lähtöteksti puhuu kohdelukijan kulttuurille yleisistä asioista, joita on selitetty auki. Jos kohdetekstin vastaanottajalle, asia on itsestäänselvyys, sitä on turha jättää käännökseen. Poistoja voidaan tehdä myös tilanteessa, jossa joku asia on kohdetekstin lukijalle tarpeeton. Kaulonkirjallisuuden teoksen käännöksestä, voidaan jättää esimerkiksi kaupungin osan nimi kääntämättä, koska sillä ei ole kohdetekstin lopputuloksen kannalta merkitystä. (Vehmas-Lehto, 1999, 100.)

Järjestyksen muutoksia tehdään yleensä liittyen kohdemaan perinteisiin tapoihin. Joissain kulttuureissa on tärkeää sanoa merkittävin asia ensin, mutta toiset kulttuurit painottavat tärkeimmän asian viimeisenä mainitsemista. Järjestyksen muutokset vaativat kääntäjältä hyvää tietoa kohdekulttuurista. (Vehmas-Lehto, 1999, 101.)

Korvauksia tehdään, jotta lähtöteksti ja kohdeteksti antavat saman informaation. Esimerkiksi lehtiartikkeleissa voi lukea sanoja kuten huomenna, eilen ja tänään. Kohdetekstin ilmestyessä eri päivänä, on syytä käyttää päivämäärää, että tekstin faktat kohtaavat. Myös omistusmuodot kuten meidän ja maamme, on syytä avata, jos kohdeteksti on tarkoitettu eri maan asukkaille. Silloin sanat korvataan esimerkiksi sanalla Suomen. (Vehmas-Lehto, 1999, 101–102.)

Lisäykset ovat todella yleisesti käytettyjä käännösstrategioita. Lisäykset liittyvät usein lukijoiden eri taustatietoihin. Jos lähtötekstin ja kohdetekstin lukijat, ovat lähtöisin eri maista, ei voida olettaa, että heillä on samat taustatiedot. Tällöin käytetään lisäyksiä esimerkiksi maantieteellisten kohteiden nimissä. Suomalaisessa

lähtötekstissä voidaan käyttää vain joen nimeä, mutta kohdetekstiin lisätään tieto, että kyseessä on joki nimeltään x. (Vehmas-Lehto, 1999, 102–103.)

5.3 Viittomakielen käännösmallit

Viittomakielisen käännöksen tekemiseen on muutama eri käännösmalli. Mentaa-linen käännösmalli perustuu nimensä mukaisesti ajatuksen tasolle. Käännöstä tehdään ensin mielessä, minkä jälkeen tehdään ensimmäinen luonnos. Ensimmäistä käännöstä tarkastutetaan viittomakielen taitoisilla henkilöillä. Käännöstä analysoidaan ja muokataan useaan otteeseen ja käännöstä aletaan viittoa, ilman lähtötekstiä, jotta viittominen alkaisi elää. (Hytönen & Rissanen, 2006, 115.)

Semanttisessa käännösmallissa keskitytään lähtötekstin merkitykseen. Kääntäminen aloitetaan tekemällä lähtöteksti toisella tavalla näkyväksi, käyttämällä esimerkiksi ajatuskarttaa, piirrosta tai avainsanoja. Tämän jälkeen lähtöteksti hylätään ja tarkoitus on pystyä luomaan käännös tehdystä materiaalista. Tämän jälkeen konsultoidaan mahdollisuuksien mukaan äidinkieleltään tai ensikieleltään viittomakielistä henkilöä käännöksen oikeellisuudesta. (Hytönen & Rissanen, 2006, 117–118.)

Typologis-kontrastiivinen malli on suunniteltu tuomaan viittomakielen käännös-prosessi näkyväksi opinnäytetyön raportoinnin helpottamiseksi. Kääntäminen aloitetaan muuttamalla käännettävä teksti isoiksi kirjaimiksi ja sijoittamalla verbit lauseiden perään mukailemaan viittomakielen sanajärjestystä. Tämän jälkeen muutetaan sanat perusmuotoisiksi ja sijoitetaan kieltomuodot ja kysymyssanat lauseen loppuun. Sen jälkeen poistetaan konjunktiot (esimerkiksi ja) sekä olla-verbit. Viimeiseksi lisätään viittomakielisiä elementtejä esimerkiksi osoitukset ja käsimuodot. (Hytönen & Rissanen, 2006, 116–117.)

5.4 Käyttäjäkeskeinen kääntäminen

Käyttäjäkeskeisessä kääntämisessä tavoitteena on luoda teksti, joka keskittyy tekstin käytettävyyteen kohderyhmän näkökulmasta. Käytettävyydellä tarkoitetaan, kuinka toimiva teksti on käyttäjän tavoitteen saavuttamiseksi. (Suojanen, Koskinen, Tuominen 2012, 8.) Käyttäjäkeskeisessä kääntämisessä käännösprosessin aikana kerätään tietoa kohderyhmästä ja muokataan käännöstä vastaamaan kohderyhmän tarpeita. Prosessin aikana tekstin käytettävyyttä testataan iteratiivisesti. Iteratiivisuus tarkoittaa sitä, että koko prosessin ajan toistetaan määrittely-, suunnittelu- ja arviointitehtäviä. (Suojanen, Koskinen, Tuominen 2012, 15.)

Tekstin käytettävyyttä voidaan arvioida heuristiikoilla. (Taulukko 1) Heuristiikoista voi tehdä tarkistuslistan, jossa ovat käytetyt heuristiikat eli käytetyt säännöt ja periaatteet. Heuristisen arvioinnin tarkoituksena on paljastaa käännöksen ongelmat, jotta käännöstä voidaan kehittää toimivammaksi. Käännösosalalla puhutaan heuristiikan sijasta yleensä laadunarvioinnista. Kuitenkin ero näiden välillä on, että laadunarviointi keskittyy lopputuloksen arviointiin, kun taas heuristinen arviointi keskittyy käännöksen arviointiin ja kehittämiseen koko käännösprosessin ajan. (Suojanen, Koskinen, Tuominen 2012, 98.)

Heuristista arviointia kutsutaan asiantuntija-arvioinniksi ja sitä käytetään, kun prosessiin ei ole kannattavaa ottaa mukaan testikäyttäjiä. Tällöin asiantuntijaryhmä arvioi käännöksen toimivuutta heuristiikkojen avulla. Asiantuntijaryhmän koon suositus on yleensä 3–5 henkilöä. Asiantuntijoita on hyvä olla enemmän, koska jokainen henkilö huomaa erilaisia ongelmia. Löydetyt ongelmat luokitellaan ongelman vakavuuden perusteella asteikolla 0–4. Tämä auttaa projekteissa, joissa aikataulu on tiukka. Ongelman vakavuuden arvioinnin avulla on helppoa ymmärtää, mitkä ongelmista on ensisijaisia korjata. (Suojanen, Koskinen, Tuominen 2012, 98–101.)

Taulukko 1. Käyttäjäkeskeisen kääntämisen käytettävyyshauristiikat (Koskinen ym. 2015).

1. Käännöksen ja spesifikaation vastaavuus	Miksi käännöstä tarvitaan, ja täyttääkö se spesifikaatiossa määritellyt vaatimukset?
2. Käännöksen ja käyttäjien vastaavuus	Keitä ovat käännöksen käyttäjät, ja miten heidän piirteensä vaikuttavat käännösratkaisuihin? Voiko ottaa huomioon erilaiset käyttäjäryhmät? Heijastelevatko tekstuaaliset valinnat käyttäjien tiedon tarpeita?
3. Käännöksen ja tosielämän vastaavuus	Onko käännös linjassa kulttuurisen kontekstinsa kanssa? Tarvitaanko kulttuurista adaptaatiota?
4. Käännöksen ja tekstilajin vastaavuus	Vastaako käännös kyseisen tekstilajin konventioita? Sopivatko visuaaliset, auditiiviset ja muut multimodaaliset elementit uuteen kontekstiinsa?
5. Johdonmukaisuus	Ovatko käännöksen tyyli, termistö, fraasit ja rekisteri johdonmukaisia?
6. Luettavuus	Ottavatko käännöksen visuaaliset elementit huomioon lukijan fysiologiset kyvyt ja olennaiset kulttuuriset konventiot? Ohjaako käännös käyttäjää tekstilajille tyypillisillä visuaalisilla ja kielellisillä vihjeillä? Onko tulkinnanvaraisuus tarpeeksi vähäistä?
7. Kognitiivinen kuormitus ja tehokkuus	Onko käännös laadittu siten, että se on helposti muistettavissa ja opittavissa, eli onko se selkeä ja ymmärrettävä? Tarvitsevatko käyttäjät opastusta käyttääkseen käännöstä ja jos tarvitsevat, millaista?
8. Miellyttävyys	Tuottaako käännös miellyttävän ja / tai palkitsevan käyttäjäkokemuksen?
9. Lähtö- ja kohdetekstin vastaavuus	Onko kaikki olennainen lähdemateriaali käännetty? Esiintyykö lähtötekstistä johtuvaa interferenssiä eli kielellistä tai rakenteellista häiriötä?
10. Virheiden estäminen	Onko mahdolliset väärinymmärtämisen riskit minimoitu?

6 VIITTOMAKIELEN TALLENTAMINEN JA TEKSTITYS

Viittomakielen tallennuksessa on useita eri tekijöitä, jotka on otettava huomioon. Viittomakieli on kolmiulotteista, mutta kuvatessa viittomakieltä putoaa yksi ulottuvuus pois. Tekstitysten lisääminen videoihin puolestaan vähentää viittomatilaa. Kuinka siis toteuttaa onnistunut viittomakielinen käännös tallennettuna?

6.1 Viittomakielen tallentaminen

Viittomakieltä tallentaessa tulee kiinnittää huomiota kuvan rajaamiseen. Rajauksessa suositellaan kuvan katkeamista vyötärön alapuolelta. Videoihin lisättävät tekstitykset vaativat myös tilaa. Vaarana on käsien jääminen tekstityksen alle, mikä tekisi käännöksestä epäonnistuneen. Kuvaruudun koko tulee huomioida myös viittomien valinnassa ja koossa. Suuret viittoman liikkeet voivat ajautua kuvaruudun ulkopuolelle ja näin ne eivät tallennu videolle. Liian pieni liikkeinen viittominen voi olla epäselvää ja hankalaa seurata. Videossa esiintyvän viittojan on myös hyvä kiinnittää huomiota ulkoasuun. Kuvioton vaate on usein paras vaihtoehto, jotta viittomista on helppo seurata. Isojen korujen ja vahvan meikin käyttöä kannattaa myös välttää, ne voivat olla häiritseviä videon seuraamisen kannalta. (Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta, 2015, s. 17.)

Videota kuvatessa on hyvä huomioida videokuvan kaksiulotteisuus. Seisoessa hieman viistosti kameraan nähden viittomakielen kolmiulotteisuus näkyy kuvassa paremmin. Suoraan kameraa kohden lähteviä liikkeitä on vaikea hahmottaa. Videolla kannattaa suosia sivulle, ylös, alas tai etuviistoon suuntaavia liikkeitä. Lisätapoijutus on hyvä ratkaisu viittomakieliseen paikantamiseen. Tällöin paikannetaan ei dominoivan käden sormiin. Viittomakielisessä aakkostamisessa eli sormittaessa tulee sormittaminen tapahtua kasvojen läheisyydessä. Näin huuliota on helpompi lukea samalla. (Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta, 2015, s. 18.)

Kameralle viitottaessa katseen voi suunnata samalla tavalla kuin yleisölle viitottaessa. Katseen voi suunnata kameraan ja normaaliin kielio pilliseen tapaan välillä käsiin tai edessä olevaan viittomatilaan. Normaalin katseen käyttö on haastavaa varsinkin pidemmissä käännöksissä, jossa pitää seurata glosseja. Viittojan voi olla vaikea löytää oikeaa paikkaa glosseista, jos hän katsoo välillä muualle. Pidemmissä käännöksissä muistiinpanojen seuraaminen on kuitenkin lähes välttämätöntä. Kuvattaessa kameran takana kannattaa olla aitoa yleisöä jolle viittoja viittoo. Näin viittoja saa palautetta omasta viittomisestaan ja pystyy muokkaamaan sitä tilanteeseen sopivaksi. (Kotimaisten kielten keskuksen viittomakielten lautakunta, 2015, s. 18–19.)

6.2 Tekstittäminen

Käännöstekstityksellä tarkoitetaan videotallenteeseen lisättyjä yksi- tai kaksirivisiä lauseita. Tekstityksien tekemisessä suositellaan noudattamaan av-kääntäjien laatusuosituksia. Termillä av-kääntäminen tarkoitetaan audiovisuaalista kääntämistä. Laatusuosituksien laatimisessa on ollut mukana useampi taho ja ammattiryhmä. Näitä ovat muun muassa kääntäjät, käännöstoimistot, tv-kanavat, suora-toistopalvelut ja Kotimaisten kielten keskus. Laatusuositukset määrittelevät yhteisiä käytäntöjä tekstityksien tekemiseen sekä toimivat laadun tarkkailun välineinä. Laatusuositukset palvelevat kaikkia tekstitykseen osallistuvia osapuolia sekä lopukäyttäjää eli katsojaa. (Av-kääntäjien käännöstekstityksien laatusuositukset, i.a.)

Tekstitys hyödyttää ensisijaisesti henkilöä, joka ei ymmärrä tai muulla tavoin saavuta teoksen alkuperäistä kieltä. Tekstitystä tehtäessä on huomioitava teoksen tarkoitus sekä tekstityksen käyttäjä. Teoksella tarkoitetaan videota tai muuta digitaalista materiaalia, johon tekstitys lisätään. Tekstityksen tulee sopia tyyllillisesti ja rytmillisesti teoksen sisältöön ja kokonaisuuteen. (Av-kääntäjien käännöstekstityksien laatusuositukset, i.a.)

Tekstityksellä on suuri merkitys saavutettavuuden näkökulmasta. Kuulovammaisten henkilöiden lisäksi niistä hyötyvät näkövammaiset, kieltä opettelevat

maahanmuuttajataustaiset sekä kaikki, jotka haluavat katsoa teosta ilman ääntä esimerkiksi hälyisän ympäristön vuoksi. Saavutettavassa tekstityksessä videon puheen lisäksi kuvaillaan teoksessa esiintyviä ääniä, jos niillä on merkitystä kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta. Tekstityksessä on tultava ilmi myös se, kuka teoksessa puhuu milloinkin, jos esiintyjä on useita ja se ei käy suoraan ilmi esimerkiksi suun liikkeistä. (Aluehallintovirasto, i.a.-a).

7 KÄÄNNÖSPROSESSI JA ARVIOINTI

Käännösprosessi alkoi marraskuussa 2022. Käänsimme ja videoimme ensimmäisen version, joka lähetettiin opinnäytetyönohjaajalle. Videoiden toisen version kuvasimme tammikuussa 2023, ja lähetimme uudestaan opinnäytetyönohjaajalle. Kolmas versio käännöksestä videoitiin ja lähetettiin Palvelukeskus Sampolaan maaliskuussa 2023. Lopullinen versio videoista kuvattiin Sampolassa maaliskuussa 2023. Videolla viittoi natiivi viittomakielinen, joka on Palvelukeskus Sampolan työntekijä. Videoiden tekstitys laadittiin maaliskuussa 2023.

7.1 Heuristinen arviointi

Valitsimme neljä heuristiikkaa, joiden avulla arvioimme käännöksemme käytettävyyttä koko prosessin ajan. Heuristiikoiksi valitsimme käännöksen ja käyttäjien vastaavuuden, johdonmukaisuuden, lähtö- ja kohdetekstin vastaavuuden sekä virheiden estämisen.

Tärkeimpänä heuristiikkana käytimme käännöksen ja käyttäjien vastaavuutta. Viittomakieliset identifioituvat kieli- ja kulttuurivähemmistöksi. Käännöksessä pitää siis osata huomioida sekä kielellisiä ja kulttuurillisia tekijöitä. Opinnäytetyön etuna oli, että yksi opinnäytetyöntekijöistä on ollut Sampolassa töissä. Näin hä-

nellä oli paljon tietoa Sampolan toiminnasta. Neljän vuoden viittomakielen opinnot ovat mahdollistaneet koko ryhmälle viittomakieliseen kulttuuriin ja kieleen tutustumisen esimerkiksi harjoitteluissa.

Pyrimme käännöksessämme johdonmukaisuuteen tekemällä käännöstä yhdessä. Kysyimme useita viittomia Sampolasta, koska halusimme tehdä käännöksestä mahdollisimman sopivan heidän arkeensa. Sovimme yhdessä sekä viittomien että henkilöiden paikannuksista. Teimme näin, jotta videoita olisi mahdollisimman helppo katsoa peräkkäin ja videoiden tyyli pysyisi mahdollisimman samanlaisena.

Lähtö- ja kohdetekstin vastaavuutta arvioimme tutkimalla jokaisen käännösversion jälkeen, onko kaikki tarvittava tieto käännöksissämme. Teimme muutamia rakenteellisia muutoksia käännökseemme selkeyttääksemme sitä. Esimerkiksi kauppa-asiointi mainittiin ravitsemusta käsittelevässä osuudessa, kuitenkin kauppa-asioinnille oli varattu kokonainen osio myöhemmin. Siksi jätimme kauppa-asioinnin ravitsemuksen ulkopuolelle.

Heuristista arviointia käytetään, jos käännösprosessiin ei ole järkevää ottaa mukaan testikäyttäjiä. Koska me opinnäytetyöntekijät emme ole viittomakielisiä, on tärkeää saada palautetta natiiveilta viittomakielisiltä. Mentaalista käännösmallia käyttämällä olemme saaneet palautetta sekä opinnäytetyönohjaajalta että Sampolasta. Tämä on mahdollistanut virheiden estämisen saamamme palautteen kautta.

7.2 Käännöksen toteutus

Aloitimme käännösprosessimme käyttämällä skoposteoriaa eli miettimällä, mikä on käännöksen tarkoitus. Sampolan palvelukuvauksen lähtötekstin tarkoituksena on tiedottaa asiakkaille ja omaisille Sampolan palveluista. Pohdinnan jälkeen tulimme tulokseen, että kohdetekstillä on sama skopos. Käännöksen tarkoitus on edelleen tiedottaa asukkaita ja omaisia Sampolan palveluista, mutta tällä kertaa heidän omalla äidinkielellään.

Alussa pohdimme, mitä kolmesta viittomakielen käännösmallista käyttäisimme. Tulimme nopeasti tulokseen, että emme käytä typologis-kontrastiivista käännösmallia, koska sen käyttäminen ei olisi ollut sujuvaa tai aiemmin tuttua kenellekään. Päätimme aloittaa kokeilemalla semanttista käännösmallia, ja aloimme piirtää ajatuskarttoja lähtöteksteistä. Kuitenkin lähtöteksteistä luopuminen tuntui vaikealta, joten vaihdoimme käännöstapaa ja hylkäsimme ajatuskartat. Ryhdyimme käyttämään mentaalista käännösmallia.

Jaoimme lähtötekstin keskenämme ja käänsimme ja glossasimme tekstin. Kääntämisen jälkeen tapasimme, ja annoimme palautetta toisillemme, sekä pohdimme vaikeita kohtia. Kuvasimme videoista ensimmäiset versiot, ja lähetimme ne opin-
näytetyönohjaajalle, jotta hän voisi antaa niistä palautetta. Mentaalisessa käännösmallissa palautteen saaminen natiivilta viittomakieliseltä oli tärkeää. Käännöstä hiottiin palautteen jälkeen, jonka jälkeen palautetta pyydettiin uudestaan. Tätä prosessia toistettiin, kunnes saavutettiin toivottu lopputulos. Me toistimme prosessin neljä kertaa. Saimme palautetta kaksi kertaa opin-
näytetyönohjaajalta, kerran Palvelukeskus Sampolan työntekijältä, sekä viimeisen kerran videoissa esiintyvältä henkilöltä.

7.3 Käännösratkaisut

Käännöstyössä käytettiin apuvälineenä pragmaattisia adaptaatioita. Palvelukuvauksessa kirjoitettiin esimerkiksi kaupassa käynnistä useammassa eri pääte-
massa. Käytimme järjestyksen muutosta ja poistoa. Poistimme kaupassa käynnin maininnat muista alateemoista ja keskitimme kaiken tiedon alateemaan kaupassa käynti. Näin kaikki tarvittava tieto löytyy asialle nimetystä alateemasta. Lisäyksiä käytimme tekemään käännöksestämme viittomakielisemmän. Alkuperäisessä palvelukuvauksessa kerrotaan usein, että ohjaajan kanssa voi keskustella asioista. Lisäsimme tässä kohtaa käännökseen peräkkäin viittomat keskustella viittoa. / KESKUSTELU-APU SINÄ-2 MAHDOLLISUUS KESKUSTELU VIITTOA / Näin katsojalle tulee selvempi kuva siitä, että ohjaajien kanssa keskustelun voi käydä viittomakielellä. Teimme ratkaisun poistaa käännöksestä teiden ja paikan nimiä. Palvelukuvaus on ensikosketus Sampolan palveluihin ja ympäristöön.

Ajattelimme, että myöhemmin palvelujen aloittamisen jälkeen esimerkiksi terveysaseman sijainti tulee ilmi ja tässä ensikosketuksessa Hämeenlinnan terveysasema on riittävä tieto.

Palvelukuvauksessa puhutaan välillä ohjaajasta yksikössä ja välillä ohjaajista monikossa. Teimme valinnan, että käännämme aina ohjaaja yksikkömuodossa. Alkuperäisessä palvelukuvauksessa lukee: Kun saat myönteisen terapia päätöksen, ohjaajat tukevat sinua yhteistyössä terapeuttien kanssa. Viittomakielisessä käännöksessä käytimme: / JOS PÄÄTÖS MYÖNTÄÄ SITTEEN OHJAAJA-HÄN-5 YHTEIS-TYÖ OMA-2 TERAPIA-HÄN-6(terapeutti) YHDESSÄ ALOITTA A SUJUA // Mielestämme tämä selkeytti käännöstä. Omaohjaaja alateemassa kerrottiin ohjaajaryhmästä ja tässä selvensimme, minkälaisia ohjaajia Sampolassa on ja mitä kaikkea heidän työnkuvaansa voi kuulua. SAMPOLA OS.1 JOKAINEN ASIAKAS OMA-2 OHJAAJA RYHMÄ SAADA / RYHMÄ OS.ryhmä OMA-2 ASIA HUOLEHTIA / RYHMÄ KUULUA KUKA? / MONTA OHJAAJA-HÄNx OS.-6-5 JOKAINEN OMA-2 VASTUU YKSIXX / ESIMERKIKSI OS:etusormi TERVEYDENHUOLTO OS:keskisormi LIIKUNTA YMPÄRISTÖ OS:nimetön VAPAA-AIKA OS:pikkurilli I-T-TUKI /

Lisäsimme käännökseen viittomakielisiä elementtejä esimerkiksi listapoijutuksella. Listapoijutuksessa sormiin listataan asioita ja käytimme tätä melkein jokaisessa teemassa. / OS:suunnitelma PÄIVITTÄÄ MUKANA KUKA HENKILÖx? OS:etusormi SINÄ-2 OS:keskisormi OMAINEN HENKILÖx OS:nimetön PALVELU-TALO OHJAAJA-HÄN OS:pikkusormi VASTUU-OHJAAJA-HÄN OS:peukalo TYÖ-VALMENTAA-HÄN // Esimerkissä palvelusuunnitelman päivitykseen osallistuvat ihmiset poijutetaan sormiin. Tämä luo visuaalisesti helpon tavan viittoja kokonaisuus ja helpottaa myös ymmärtämistä. Toinen keino viittomakielisyyden lisäämiseen oli retoriset kysymykset ja viittomakielinen toisto. / OS:suunnitelma PALVELU TIEDOTTAA KUKA ? KUNTA UUSI ASIAKAS OMAINEN OS.-6-5 TIEDOTTAA / Tässä esimerkissä käytetään ensin retorista kysymystä, kenelle palvelusuunnitelmista tiedotetaan ja siihen vastataan toistamalla verbi tiedottaa.

Viittomakielisessä käännöksessä on käytetty visuaalisia elementtejä, jotka lisäävät viittomakielen ymmärtämistä ja toimivuutta kohdekielessä. Esimerkki visuaalisesta lisäyksestä on rahasopimukset osiossa, jossa kerrotaan ohjaajien toimistossa olevista rahakaapeista. / OS.5 TOIMISTO OMA-5 LUKOSSA OVI-KIINNI / OS.5 MONIA RAHA KAAPPIxx / Kaappi viittomaa viittoessa on huomioitu se, miltä kaapit näyttävät ja että niitä on useampi. Emme siis käyttäneet kahden käden perusviittomaa KAAPPI, vaan viitoimme kaapin yhdellä kädellä, mikä kuvaa kaapin ulkonäköä.

Viittomakielessä on ominaista tehdä myös lisäyksiä, jotka kertovat lisää viittovasta aiheesta. Ravitsemus osiossa kerrotaan, miten ohjaajat neuvovat terveelliseen ruokavalioon liittyvissä asioissa. / SINÄ-2 SAA OHJAUS RUOKA-VALIO LIITTYÄ ASIA ESIMERKKI MIKÄ RUOKA TERVEELLINEN MIKÄ EI OLE / Käännöksessä lisäsimme viittomakielisen esimerkin, mitä alkuperäisessä tekstissä ei ollut MIKÄ RUOKA TERVEELLINEN MIKÄ EI OLE. Tämä lause tarkoittaa suomen kielessä, mikä ruoka on terveellistä ja mikä ei ole. Myös nämä lisäykset lisäävät viittomakielen ymmärrettävyyttä.

Sormituksia lisätään käännökseen esimerkiksi silloin, kun siinä käytettävät viittomat ovat yleisesti käytössä vain jonkin yhteisön sisällä. Käännöksessä esimerkkejä on kaksi. Nämä ovat Luotsi Säätiö, sekä asiakastietojärjestelmä DomaCare. Käännöksessä viitotaan ensin edellä mainittujen sanojen viittomat, joita Sampo-lassa käytetään. Tämän jälkeen sana sormitetaan viittomakielisillä aakkosilla. Käännös on lähtökohtaisesti tarkoitettu henkilöille, jotka eivät välttämättä tiedä näiden viittomien tarkoitusta, joten sormitukset antavat lisätietoa viittomasta ja kokonaisuus on kattavampi.

Saamamme palautteen kautta pystyimme vaihe vaiheelta kehittämään käännöstä. Ensimmäisistä versioista, jotka palautimme opinnäytetyönohjaajalle, saimme palautetta erityisesti lauserakenteesta ja viittomien oikeellisuudesta. Näitä hiomalla pystyimme parantamaan käännöstämme jokaisen palautteen jälkeen. Sampo-lassa saimme palautetta erityisesti viittoma valintoihin, jotka Sampo-lassa ovat käytössä. Videolla viittovan Sampolan työntekijän oma tyyli ja luonnolliset lisäykset veivät käännöstä valtavasti eteenpäin.

7.4 Lopputuotteen valmistus

Videot kuvattiin paikan päällä Palvelukeskus Sampolassa, käyttäen Diakista lainattuja laitteita. Kuvattavia videoita oli yhteensä seitsemän. Päätimme paikan päällä, että kuvaamme seitsemän pääteeman jokaisen alateeman erikseen. Esimerkiksi pääteemana oli asuminen, joka sisälsi viisi alateemaa: arjen hallinta, kodinhoito, kaupassa käyminen, tietotekniikka ja hygienia. Kuvaaminen Sampo-lassa sujui hyvin. Kuvasimme videot kahdessa erässä, joiden välissä pidimme tauon. Editointivaiheessa huomasimme, että tauon jälkeen kuvattu materiaali oli laadultaan heikompaa ja jouduimme kuvaamaan ne uudestaan.

Videoiden kuvaamisen jälkeen editoimme videoklipit yhteen. Koska videot olivat kuvattu alateema kerrallaan, lisäsimme videoklippien välille siirtymät. Siirtymät helpottavat myös videoiden rytmitystä, jokaisen siirtymän jälkeen alkaa uusi alateema. Lisäsimme editoinnin ohessa otsikot videoihin tekstimuodossa. Otsikoiden tarkoitus on myös rytmittää videoita ja selkiyttää rakennetta. Viimeinen editointiin liittyvä asia oli äänen poistaminen. Videoissa kuului esimerkiksi viereisessä huoneessa olevien henkilöiden puhetta.

Valmiit videot tekstitettiin käyttämällä Subtitle Horse- tekstitysohjelmaa. Tekstityksiä tehdessä on noudatettu Av-kääntäjien laatusuosituksia tekstityksien tekemiseen. Videoiden tekstityksessä on käytetty runkona alkuperäistä, tekstimuotoista palvelukuvausta, mutta sitä on muokattu sopivaksi viittomakieliseen käännökseen ja viittojan asiakokonaisuuksien rytmitykseen.

Olemme tyytyväisiä tehtyyn lopputuotteeseen. Opinnäytetyön tavoite on täytynyt edistämällä saavutettavuutta Palvelukeskus Sampolan nettisivuilla. Lopputuotetta olisi voinut kehittää tekemällä aikaisemmin ja enemmän yhteistyötä videoilla viittovan henkilön kanssa.

8 POHDINTA

Viittomakielisen käännöstyön tekeminen on hyödyttänyt meitä viittomakielen tulkkiopiskelijoina. Tulkkaus ja kääntäminen ovat prosesseina erilaisia, mutta niiden välillä on myös yhtäläisyyksiä. Käännöstyössä lähtötekstin merkitystä ja käännöksen toimivuutta kohdekielessä eli viittomakielessä on aikaa miettiä, kun taas tulkatessa tulkkausratkaisut tehdään nopeasti. Käännöstyötä tekemällä oppii myös tulkkausprosessissa tarvittavia lisäyksiä ja poisjättöjä, sekä kuuntelemaan kielen merkitystä ja ydinsanomaa. Se, että lopullisissa videoissa esiintyy viittomakielinen henkilö, lisää käännöksen luotettavuutta ja toimivuutta viittomakielisessä kohdekulttuurissa.

Yksi opinnäytetyön tekijöistä on työskennellyt Sampolassa. Käännösprosessissa olemme siis voineet hyödyntää tarkempaa tietämystä Sampolan toiminnasta. Visuaalisesti toimivien viittomakielisten kokonaisuuksien luominen on ollut helpompaa, kun tietää, miltä asiat konkreettisesti näyttävät ja miten ne tilassa sijoittuvat. Toisaalta alkuperäiseen tekstiin on pitänyt palata useammin, ettei työn kautta saatu tietoa muuta liikaa palvelukuvauksen sisältöä ja lopullista käännöstä. Opinäytetyöprosessia tehdessä ei ole käytetty Palvelukeskus Sampolan asiakkaiden henkilökohtaisia tietoja.

Saavutettavuusdirektiivin myötä mm. tekstityksien lisääminen eri materiaaleihin tulee tulevaisuudessa kasvamaan. Suomen kieli ei kuitenkaan ole viittomakielisten äidinkieli. Tästä syystä mikä tahansa palveluntarjoaja tai organisaatio voisi lisätä nettisivuillaan viittomakielistä sisältöä, ei vain ne, joita laki siihen velvoittaa tai joiden kohderyhmänä ovat viittomakieliset. Viittomakielisen materiaalin yleisyydessä keskustelu siitä, kuka saa tehdä viittomakielistä käännöstyötä, tulee kasvamaan.

Myös toiselle Kuurojen Palvelusäätiön palvelutalolle on tehty samankaltainen käännöstyö. Meidän työssämme sekä Salmelan työssä käännöksen tarkoitus on ollut sama: tiedottaa palvelukeskuksien toiminnasta ja niiden palveluista asiakkaille, heidän omaisilleen sekä kunnille. Molemmissa opinnäytetyön tekijöinä ovat

olleet viittomakielen tulkkiopiskelijat. Kuitenkin käännettävät alkuperäiset tekstit, eli palvelukuvaukset ovat olleet sisällöiltään erilaisia. Tulevaisuudessa myös muille Kuurojen Palvelusäätiön palvelukeskuksille voisi työstää opiskelijatyönä tai muun projektin yhteydessä viittomakieliset käännökset heidän palvelukuvauksiinsa.

Sampolan palveluita käyttävät myös kuurosokeat henkilöt. Valitettavasti työmme ei tavoita kaikkia heistä. Esimerkiksi kuurosokeat henkilöt, jotka käyttävät taktiilia viittomakieltä kommunikoinnissaan, eivät tällaisenaan saa samaa tietoa palvelukuvauksesta, kuin Sampolan viittomakieliset asiakkaat videoiden myötä saavat. Opinnäytetyön jatkojalostusideana olisikin se, miten palvelukuvauksen sisältö olisi saavutettavissa myös kaikille kuurosokeille henkilöille.

LÄHTEET

- Aluehallintovirasto. (i.a.-a). *Digipalvelulain vaatimukset*. Saatavilla 18.1.2023 [Vi-
deoiden ja äänilähetyksen saavutettavuus - Saavutettavuusvaati-
mukset](#)
- Aluehallintovirasto. (i.a.-b). *Yleistä saavutettavuudesta*. Saatavilla 13.12.2022 [https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/yleista-saavutettavuus-
desta/](https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/yleista-saavutettavuudesta/)
- Av-kääntäjät. (i.a). *Käännöstekstityksien laatusuosituks*. Saatavilla 13.12.2022 [http://www.av-kaantajat.fi/gallery/laatusuosituks%20tai-
tettu%20ei%20allek.pdf](http://www.av-kaantajat.fi/gallery/laatusuosituks%20tai-tettu%20ei%20allek.pdf)
- Eduskunta. (i.a.-a). *Euroopan unioni*. Saatavilla 30.09.2022 [https://www.edus-
kunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/eu/Sivut/de-
fault.aspx](https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/eu/Sivut/default.aspx)
- Eduskunta. (i.a.-b). *Lainsäädäntö*. Saatavilla 30.09.2022 [https://www.edus-
kunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen oi-
keus/kotimaiset-oikeuslahteet/Sivut/Lainsaadanto.aspx](https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/kotimaiset-oikeuslahteet/Sivut/Lainsaadanto.aspx)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/2102. *Julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta*. 26.10.2016. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CE-
LEX%3A32016L2102](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32016L2102)
- Euroopan parlamentti. (i.a.). *Tietoa parlamentista*. Saatavilla 30.09.2022 [https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/fi/powers-and-
procedures](https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/fi/powers-and-procedures)
- Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. (10.12.1948.) [https://ihmisoikeus-
liitto.fi/wp-content/uploads/2016/05/YK Ihmisoikeuksien-julis-
tus.pdf](https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2016/05/YK_Ihmisoikeuksien-julistus.pdf)
- Jantunen, T. (2003). *Johdatus Suomalaisen viittomakielen rakenteeseen*. Oy Finn Lectura Ab.
- Koskinen, K., Suojanen, T. & Tuominen, T. (2012) *Käyttäjäkeskeinen kääntäminen*. Saatavilla 18.01.2023 [https://trepo.tuni.fi/bitstream/han-
dle/10024/66333/kayttajakeskeinen kaantaminen 2012.pdf?se-
quence=1&isAllowed=y](https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66333/kayttajakeskeinen_kaantaminen_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

- Koskinen, K., Suojanen, T. & Tuominen, T. (2015) Kääntämisen ja käytettävyyden kohtaamisia. Käyttäjäkeskeisyys kääntäjän työkaluna. Teoksessa S. Aaltonen, N. Siponkoski & K. Abdallah (toim.), Käännetyt maailmat. Johdatus käännösviestintään. Helsinki: Gaudeamus
- Kotimaisten kielten keskus (i.a.) Suomen viittomakielet. Saatavilla 13.12.2022 [Suomen viittomakielet - Kotimaisten kielten keskus \(kotus.fi\)](https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/suomen_viittomakielet)
https://www.kotus.fi/kielitieto/kielet/suomen_viittomakielet
- Kotimaisten kielten keskus viittomakielten lautakunta. (2015). *Laatua viittomakielelle kääntämiseen*. [https://kuurojenliitto.fi/wp-content/uploads/2020/02/laatua viittomakielelle kaantamiseen v3 lin-kit.pdf](https://kuurojenliitto.fi/wp-content/uploads/2020/02/laatua_viittomakielelle_kaantamiseen_v3_lin-kit.pdf)
- Kuuloliitto. (i.a). *Sisäkorvaistute*. Saatavilla 13.12.2022 <https://www.kuuloliitto.fi/kuulo/sisakorvaistute/>
- Kuurojen Palvelusäätiö sr. (2018). *Palvelukeskus Sampola, Hämeenlinna*. Saatavilla 13.12.2022 <https://kpsaatio.fi/asumispalvelut/palvelukeskus-sampola-hameenlinna/>
- Kuurojenliitto. (i.a.). *Viittomakieliset*. Saatavilla 13.12.2022 <https://kuurojenliitto.fi/viittomakieliset/>
- L 1325/2014. Yhdenvertaisuuslaki. 30.12.2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>
- L 133/2010. Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta. 19.10.2010. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100133>
- L 1992/785 Laki potilaan asemasta ja oikeuksista. 17.8.1992. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785#L2P5>
- L 1999/731. Suomen perustuslaki. 11.6.1999/731. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- L 2000/812 Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. 22.9.2000. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>
- L 359/2015. Viittomakielilaki. 1.5.2015/359. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150359>
- L 6.6.2003/434. Hallintolaki. 6.6.2003. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434#O1L2P9>
- Lahtinen, R., Palmer, R., & Lahtinen, M. (2009). *Aisti kuvailu*. Art-Print Oy.

- LapCi ry. (i.a). *Sisäkorvaistute*. Saatavilla 13.12.2022 <https://lapci.fi/sisakorvais-tute/>
- Lauren, S. (2006) Kielen sisäinen tulkkaus. Teoksessa Hytönen, N., & Rissanen, T. (Toim.). *Käden käänteessä: Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. Finn Lectura. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Malm, A., & Östman, J. (2000). Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa A. Malm (toim.), *Viittomakieliset Suomessa*. Helsinki: Finn Lectura.
- Mesch, J. (2004). *Viitotaan yhdessä. Tietoa taktiillista viittomakielestä*. Suomen Kuurosokeat ry.
- Rissanen, T. (2006) Viittomakielen rakenteen visuaalisuus ja ikonisuus. Teoksessa Hytönen, N., & Rissanen, T. (toim.). (2006). *Käden käänteessä: Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. Finn Lectura. Diakonia-ammattikorkeakoulu.
- Salonen, J., Wainio, T., Kronqvist, A., & Keränen, J. (2019). *Suomen viittomakielten korpusprojektin (cfinsl) annotointiohjeet*. Jyväskylän yliopisto. https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/kivi/opiskelu/tutkinto-ohjelmat-ja-oppiaineet/viittomakieli/tutkimus-2/suomen-viittomakielten-korpusprojekti/cfinsl_annotointiohjeet_2019_2versio.pdf
- Savolainen, L. (2000) Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. Teoksessa Malm, A (toim.), *Viittomakieliset Suomessa*. Helsinki: Finn Lectura.
- Suomen Kuurosokeat ry. (i.a.). *Kuurosokeus*. Saatavilla 13.12.2022 <https://kuurosokeat.fi/kuurosokeus/>
- Suomen viittomakielten kielipoliittinen ohjelma. (2010). *Kuurojen liitto ry & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus*. https://kaino.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk15/Viittomakielten_kielipoliittinen_ohjelma.pdf
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (2018a). *Vammaispalveluiden käsikirja. Palveluasuminen*. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/oikeuskaytanto/palveluasuminen>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. (2018b). *Vammaispalveluiden käsikirja. Päivätoiminta*. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/paivatoiminta>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2018c). *Vammaispalveluiden käsikirja. Työ ja työtoiminta*. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/tyo-ja-tyotoiminta>
- Ulkoministeriö. (i.a.). *Valittaminen YK:n eri komiteoille*. Saatavilla 30.09.2022 <https://um.fi/valittaminen-yk-n-eri-komiteoille>
- Valtionvarainministeriö. (i.a.). *Saavutettavuus*. Saatavilla 13.12.2022 <https://vm.fi/saavutettavuusdirektiivi>
- Vehmas-Lehto, I. (1999). *Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännösteoriaan*. 2. uud. P. Yliopistopaino.
- Vivolin-Karén, R., & Alanne, K. (2004). *Viittomakieli 1. Suomalaista viittomakieltä aikuisopiskelijoille*. Kuurojen Liitto ry.
- Yhdistyneet kansakunnat. (i.a.). *Yhdistyneet kansakunnat*. Saatavilla 30.09.2022 <https://unric.org/fi/yhdistyneet-kansakunnat/>
- Yle Areena. Yle uutiset viittomakielellä. *Kuurojen Palvelusäätiö 120 vuotta*. Saatavilla 18.1.2023 [Yle Uutiset viittomakielellä: Pitkä video: Kuurojen Palvelusäätiö 120 vuotta | Yle Areena](https://yle.fi/uutiset/viittomakielella/pitka-video-kuurojen-palvelusaatiö-120-vuotta-yle-areena)
- Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 2016. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/2016/20160027/20160027_2#idm45237815778352

LIITE 1. Palvelukeskus Sampolan palvelukuvaus

Palvelukeskus Sampola
Palvelujentoteuttamissuunnitelma

Nimi Sukunimi
000000-0000

01.01.2022
Ohjaaja Matti, Sairaanhoidaja
Maija, työohjaaja Milla ja Isä
Mikko

HYVÄ ARKI ASUU SAMPOLASSA

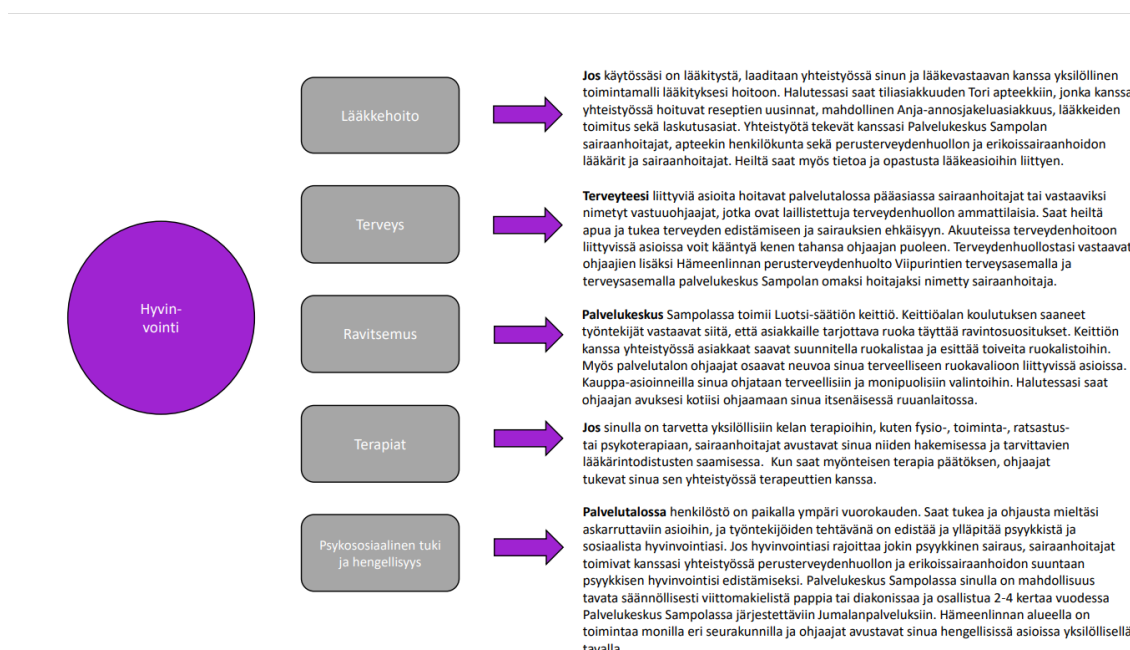
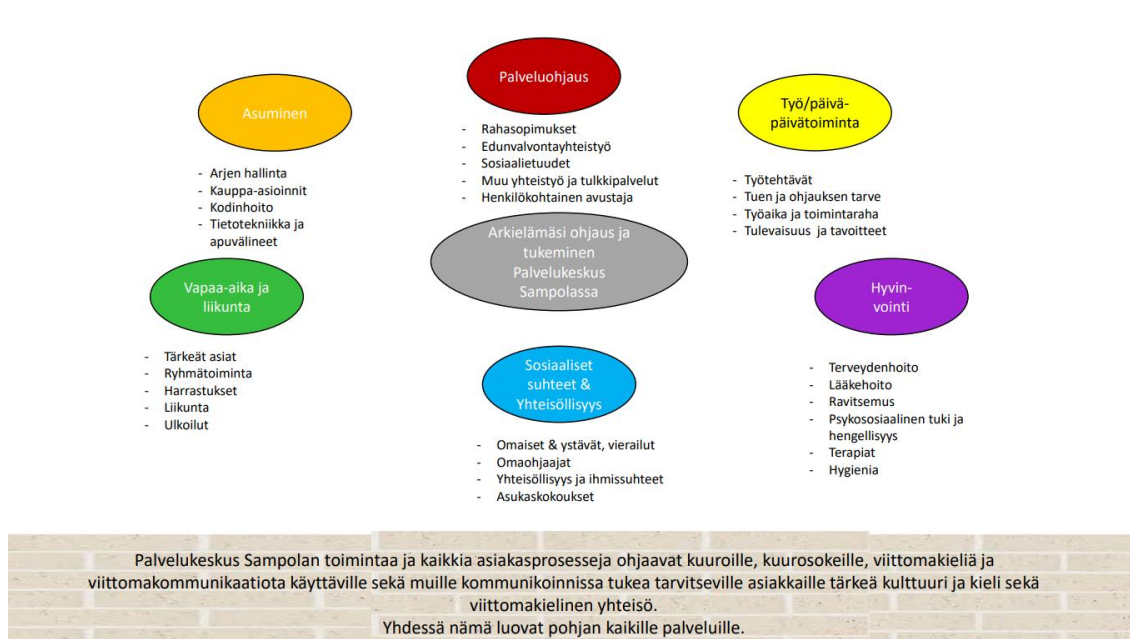
Arkielämäsi ohjaus ja tukeminen Palvelukeskus Sampolassa

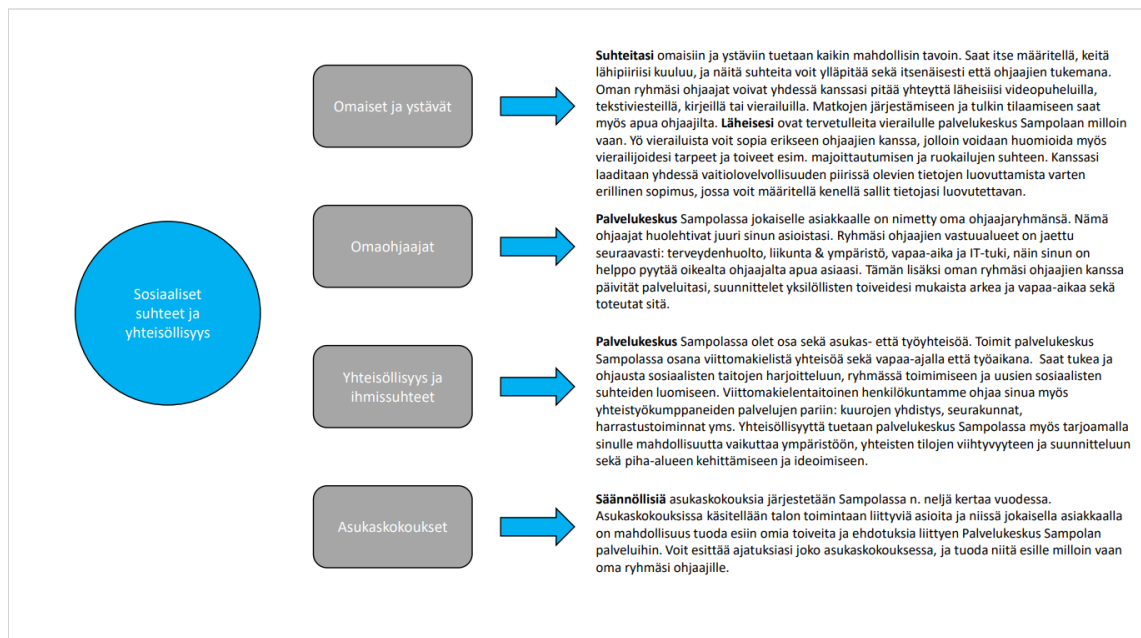
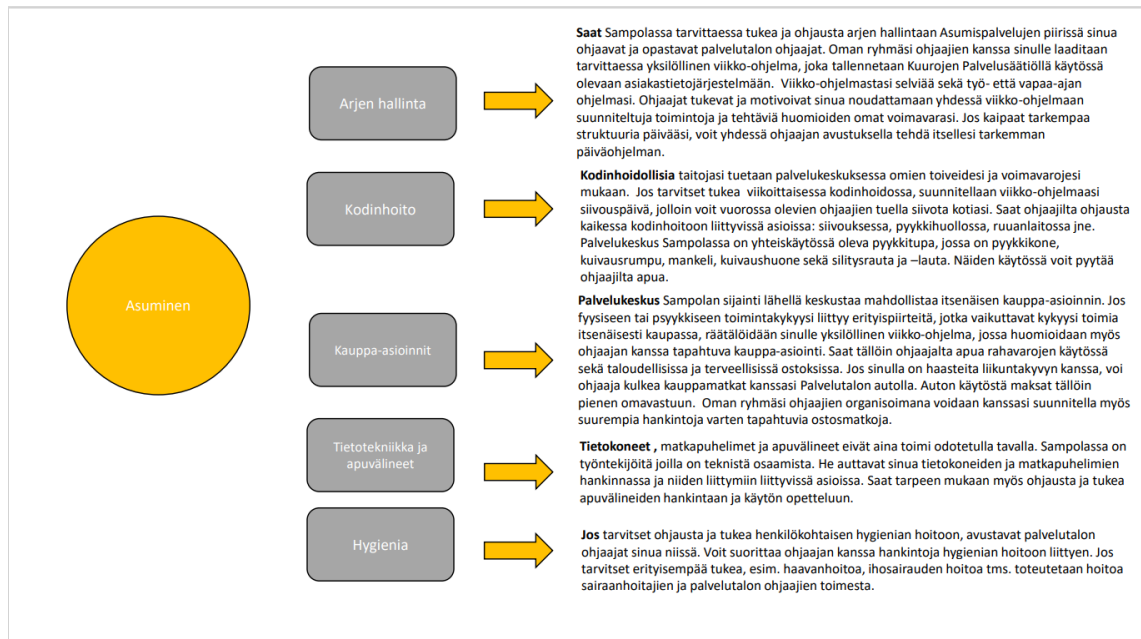
Hyvä arki asuu Sampolassa-palvelukuvaus luo pohjan jokaisen asiakkaan yksilölliselle palvelujentoteuttamissuunnitelmalle. Siinä korostuu asiakkaan omanäköinen elämä arvolähtöistä ohjausotetta käyttäen.

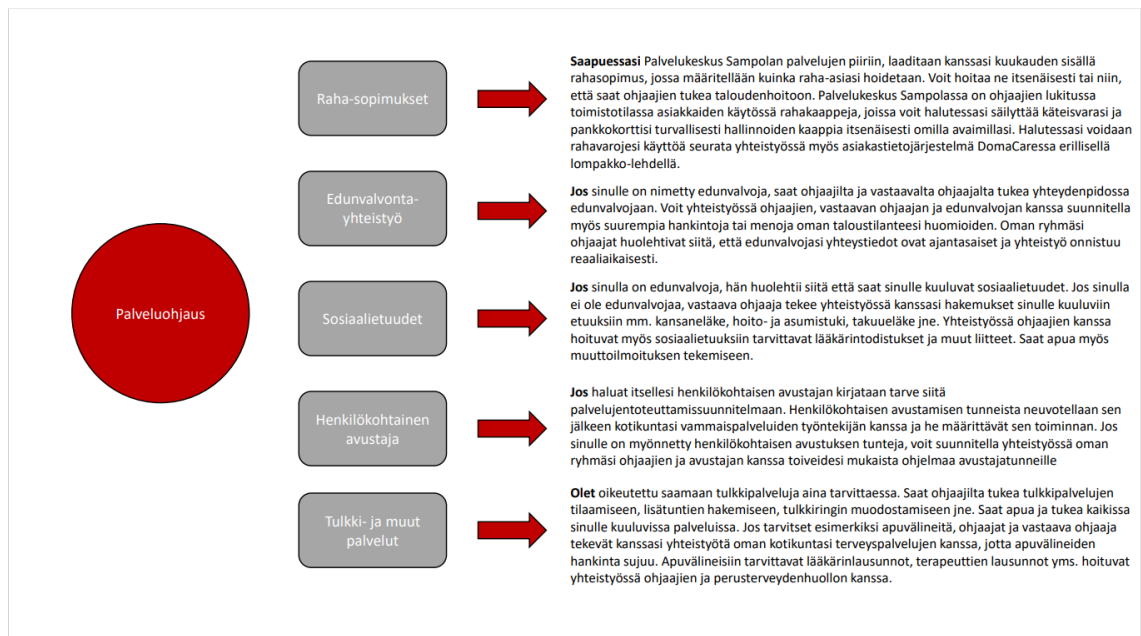
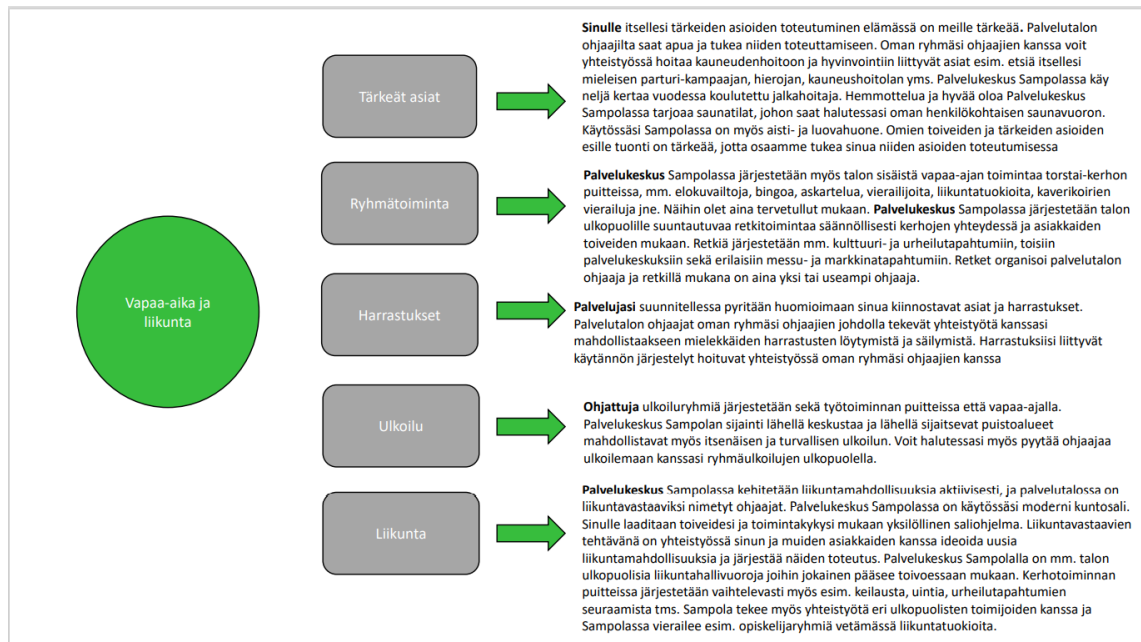
Palvelujentoteuttamissuunnitelma laaditaan kanssasi kolmen kuukauden sisällä palvelujen alkamisesta yhdessä omaisten/läheisten, oman ryhmäohjaajien, vastaavan ohjaajan ja työvalmentajan kanssa. Siihen sisällytetään kaikki ne palvelut, joita saat. Osallistut itse suunnitelman laatimiseen, sekä sen päivittämiseen. Suunnitelma laaditaan arvolähtöistä ohjausotetta käyttäen ja oma osallisuutesi on tärkeää palveluja mietittäessä.

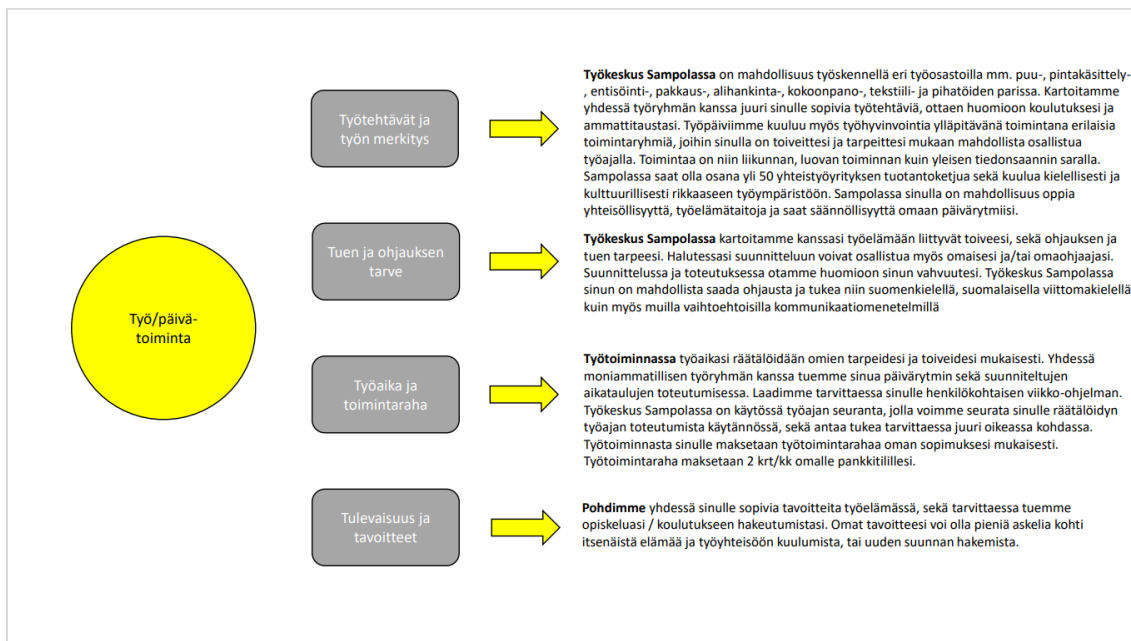
Toteuttamissuunnitelman kautta haluamme lisätä tietoisuutta palvelusisällöstä ja tuoda näkyvämmiin esille itsemääräämisoikeuden toteutumista ja asiakaslähtöisyyttä palveluissa. Se toimii samalla eräänlaisena palvelukeskuksen palvelutarjottimena ja palvelulupauksena asiakkaille sekä kunta taholle.

Palvelukeskus Sampolan toimintaa ja kaikkia asiakasprosesseja ohjaavat kuuroille, kuurosokeille, viittomakieliä ja viittomakommunikaatiota käyttäville sekä muille kommunikoinnissa tukea tarvitseville asiakkaille tärkeä kulttuuri ja kieli sekä viittomakielinen yhteisö. Niiden lisäksi toimintaamme ohjaavat Kuurojen Palvelusäätiön arvot ja strategia. Nämä yhdessä luovat pohjan kaikille palveluluille.

LIITE 2. Palvelukuvauksen glossit

HYVÄ ARKI SAMPOLA ASUA OS.-1 //

PALVELU-KESKUS SAMPOLA ASIAKAS KUKA? OS:etusormi KUURO OS:keskisormi KUURO-SOKEA OS:nimetön HENKILÖx OS. KÄYTTÄÄ MUU KOMMUNIKAATIO-TAPAx ESIMERKIKSI KUVA VIITTOMA-KOMMUNIKAATIO / SAMPOLA PALVELU-TALO TYÖ-KESKUS MOLEMMAT YHDESSÄ VAHVA VIITTO-MAKIELI YHTEISÖ ASIAKAS KUULUA OS.-1 / OS.-1(täällä) ASIAKAS OMA-2 KIELI KULTTUURI TARVE HUOMIOIDAx / PALVELU-KESKUS SAMPOLA PALVELU TOTEUTUA-SUUNNITELMA(toteuttamissuunnitelma) OS:suunnitelma MIKÄ? / OS:suunnitelma PALVELU TIEDOTTAA KUKA ? KUNTA UUSI ASIAKAS OMAINEN OS.-6-5 TIEDOTTAA / OS:1mk ASIAKAS OMA-2 ITSE-MÄÄRÄTÄ-OIKEUS(itsemäääämisoiikeus) ASIAKAS ALKAA HUOMIOIDAxm / KUURO PALVELU-SÄÄTIÖ ARVO SUUNNITELMA(strategia) SAMPOLA TOIMINTA VAIKUTTAA-1-6 MYÖS //

UUSI ASIAKAS SAMPOLA PALVELU ALOITUS HÄN-2 OMA-2 PALVELU-SUUNNITELMA KOLME-KUUKAUSI AIKANA TEHDÄ / OS:suunnitelma YHDESSÄ ERI PALVELU LISÄTÄxx / OS:suunnitelma KOROSTUA ASIAKAS OMA-2 TOIVE MYÖS HENKILÖ-KOHTAINEN TUKI TARVITA / OS:suunnitelma PÄIVITTÄÄ MUKANA KUKA HENKILÖx? OS:etusormi SINÄ-2 OS:keskisormi OMAINEN HENKILÖx OS:nimetön PALVELU-TALO OHJAAJA-HÄN OS:pikkusormi VASTUU-OHJAAJA-HÄN OS:peukalo TYÖ-VALMENTAA-HÄN //

HYVINVOINTI /

LÄÄKE-HOITO //

JOS SINÄ-2 LÄÄKE SYÖ TAI MUU LÄÄKE KÄYTTÄÄ / SINÄ-2 LÄÄKE-VASTUU-HENKILÖ-HÄN-5(lääkevastaava) YHDESSÄ TEHDÄ TOIMINTA-MALLI OMA-2 LÄÄKE-HOITO TOTEUTUA KUINKA? / APTEEKKI OS-5 ASIAKAS TILISOPIMUS MAHDOLLISTA JOS HALUTA/ TARKOITTAA MITÄ? OS:etusormi LÄÄKE-RESEPTI UUSINTA OS:keskisormi LÄÄKE-PUSSI JAKAAX OS:nimetön

LÄÄKE-TOIMITTAA-1-6 OS:pikkusormi LÄÄKE LASKUx OS:sormet APTEEKKI
SINÄ-2 PUOLESTA HOITAA //

TERVEYS //

OS:1(täällä) SAIRAANHOITAJA-HÄN-5 MYÖS OHJAAJA-HÄN-5 APU TUKI /
OS:etusormi OMA-2 TERVEYS EDISTYY KUINKA OS.keskisormi OMA-2 SAI-
RAUS EHKÄISY KUINKA / OS.1mk SAMPOLA SAIRAANHOITAJA-HÄN-5 OH-
JAAJA-HÄN-5 KOULUTUS TERVEYS-HOITO AMMATTI-HÄNx(ammattilaisia) /
JOS NOPEA(akuutti) HÄTÄ KUKA-VAAN OHJAAJA-HÄN-5 SINÄ-2 PYYTÄÄ
APU / HÄMEENLINNA PERUS-TERVEYS-HUOLTO TERVEYS-ASEMA OS.-5
PALVELU SINÄ-2 VOI KÄYTTÄÄ OS.-5 OMA-5 SAIRAANHOITAJA-HÄN-5
OMA-2 TERVEYS-ASIA HOITAA //

RAVINTO //

SAMPOLA OMA-2 KEITTIÖ NIMI LUOTSI l-u-o-t-s-i s-ä-ä-t-i-ö OS.-6-2 RA-
VINTO-SUOSITUS MUKAAN RUOKA KOKATA TARJOTA / KEITTIÖ HENKILÖ-
KUNTA KEITTIÖ-ALA KOULUTUS JO HÄNx / SINÄ-2 OMA RUOKA TOIVE VOI
TEHDÄ / JOS ITSE-2 HALUTA KOKATA MUTTA APU TARVITA OMA-2
ASUNTO OS.5 OHJAAJA LUO-1-5 YHDESSÄ KOKATA / SINÄ-2 SAA OHJAUS
RUOKA-VALIO LIITTYÄ ASIA ESIMERKKI MIKÄ RUOKA TERVEELLINEN
MIKÄ EI OLE //

TERAPIA //

KELA VOI OMA-2 TERAPIA KULU KORVATA / ESIMERKKI FYSIO-TERAPIA-
4 TOIMINTA-TERAPIA-6 RATSASTAA-TERAPIA-2 PSYKO-TERAPIA-5 / OS.-
4-5 HAKEMUS TAI LÄÄKÄRI-TODISTUS SAIRAANHOITAJA YHDESSÄ HOI-
TAA KUNNOSSA / JOS PÄÄTÖS MYÖNTÄÄ SITTEN OHJAAJA-HÄN-5 YH-
TEIS-TYÖ OMA-2 TERAPIA-HÄN-6(terapeutti) YHDESSÄ ALOITTAA SUJUA //

PSYKO-SOSIAALINEN-TUKI / HENGELLISYYS //

OS.-1(täällä) OHJAAJA-HÄN-5 PAIKKALLA AINA KAKSIKYMMENTÄNELJÄ-TUNTI VUOROKAUSI AIKA / KESKUSTELU-APU SINÄ-2 MAHDOLLISUUS KESKUSTELU VIITTOA / JOS SINÄ-2 PSYYKKINEN-SAIRAUS OLLA SAIRAAHOITAJA-HÄN-5 TERVEYDEN-HOITO OMA-2 PSYYKKINEN TERVEYS TASAPAINO HALLITA AUTTAA / OS.-1(täällä) VIITTOMAKIELI PAPPI VIITTOMAKIELI DIAKONISSA SINÄ-2 MAHDOLLISUUS TAVATAx / OS.-1(täällä) JUMALAN-PALVELUS KAKSI-KERTAA KOLME-KERTAA NELJÄ-KERTAA VUOSI AIKA JÄRJESTÄÄ / OS.1 HÄMEENLINNA ERI SEURAKUNTAx JÄRJESTÄÄ TOIMINTA //

ASUA /

ARKI HALLITA //

SAMPOLA OS.-1 JOS SINÄ-2 TARVITA SINÄ-2 SAADA TUKI OHJAUS OMA-2 ARKI SUJUA / JOS SINÄ-2 VIIKKO-OHJELMA TARVITA OHJAAJA KANSSA SUUNNITELLA TEHDÄ / VIIKKO OHJELMA SISÄLTÄÄ MITÄ? / OMA TYÖ OMA VAPAA-AIKA AIKATAULU / VIIKKO –OHJELMA TALLENTAA LAITTA KUURON PALVELUSÄÄTIÖ ASIAKASTIETO JÄRJESTELMÄ TALLENTAA LAITTA / OHJAAJA TUKEA SINÄ-2 / OS:etusormi OMA-2 VIIKKO OHJELMA TOEUTUA OS:keskisormi OMA-2 JAKSAA HUOMIOIDAx / JOS HALUTA TARKEMPI PÄIVÄ OHJELMA LISÄTÄx SINÄ OHJAAJA YHDESSÄ TEHDÄ PÄIVÄ OHJELMA //

KODIN-HOITO //

SAMPOLA SINÄ-2 SAADA APU KOTI-TYÖ / OHJAAJA APU KAIKKI KOTI-TYÖ ESIMERKIKSI / OS:etusormi SIIVUOS OS:keskisormi PYYKKIHUOLTO OS:nimetön RUOKA-LAITTAA / OS.sormet TOIMIA KUINKA? / JOS TARVITA SIIVOUS APU VIIKKOxx / VIIKKO-OHJELMA OS.(ohjelma) LISÄTÄ SUNNITELLA SIIVOUS-PÄIVÄ / SIIVOUS-PÄIVÄ SINÄ-2 OMA-2 KOTI SIIVOTA OHJAAJA TUKEA / SAMPOLA OS.-1 PYYKKI-HUONE(tupa) YHTEINEN KÄYTTÖ / PYYKKI-HUONE(tupa) OS.(huone) SISÄLTÄÄ MITÄ? OS:etusormi PYYKKIKONE OS:keskisormi KUIVAUSRUMPU OS:nimetön MANKELI OS:pikkusormi

KUIVAUSHUONE OS:peukalo SILITYSRAUTA LAUTA(CxC) OS.(sormet)
KÄYTTÖ KUINKA? APU PYYTÄÄ VOI //

KAUPPA KÄYDÄx //

SAMPOLA HÄMEENLINNA KESKUSTA LÄHELLÄ MAHDOLLINEN ITSE
KAUPPA KÄYDÄ-1-5 / JOS SINÄ-2 TARVITA KAUPPA APU / VIIKKO OHJELMA
LISÄTÄ KAUPPA KÄYNTI OHJAAJA KANSSA / JOS FYYSINEN TOIMINTA
HAASTEx OHJAAJA KANSSA AUTO KYYTI VOI / PALVELUTALO AUTO
KÄYTTÄÄ SINÄ-2 VOI PIENI OMA-VASTUU RAHA MAKSAA / OMA-2 RAHA
KÄYTTÖ APU SAADA / TALOUDELLINEN TERVEELLINEN VALINTA TEHDÄ
KUINKA / JOS TARVITA ARVOKAS TAVARA ESIMERKIKSI PUHELIN OSTAA
OHJAAJA SINÄ-2 YHDESSÄ SUUNNITELLA MILLOIN MISTÄ OSTAA //

TIETOTEKNIikka APUVÄLINE //

JOSKUS TEKNIikka TÖKKII YHTEYS-KATKETA / SAMPOLA OHJAAJA-HÄN-
5 TEKNIikka OSAA AUTTAA / OS:etusormi TIETOKONE OS:keskisormi KÄN-
NYKKÄ OS:nimetön APUVÄLINE OS.sormet OSTAA / MYÖS LIITTYMÄ ASIA
VOI HOITAA //

HYGIENIA //

JOS TARVITA TUKI HENKILÖ-KOHTAINEN HYGIENIA HOITO TAI OSTOS
OHJAAJA-HÄN-5 TUKEA / ERITYINEN TUKI ESIMERKIKSI HAAVA HOITO
IHO-SAIRAUS HOITO SAIRAANHOITAJA-HÄNx-5 OHJAAJA-HÄNx-5 AUTTAA
//

SOSIAALISET-SUHDEx YHTEISÖ-TUNNE(yhteisöllisyys) //

OMAINEN YSTÄVÄ //

OMA-2 OMAINEN YSTÄVÄ SUHDEx YLLÄPITO SINÄ-2 SAADA TUKEA / SINÄ-
2 ITSE-2 PÄÄTTÄÄ OMA-2 LÄHI-PIIRI KUULUA KUKA? /OMA-2 SUHDEx YL-
LÄPITÄÄ ITSE-2 TAI OHJAAJA-HÄN-5 VOI TUKEA / YHTEYTTÄ VOI OS:etu-
sormi VIDEOPUHELU OS:keskisormi TEKSTIViesti KIRJE LÄHETTÄÄmk
OS:nimetön VIERAILU / JOS SINÄ-2 HALUTA MATKA LÄHTEÄ MATKA JÄR-

JESTYS TULKKI TILAUS APU SAADA / SINÄ OMA-2 OMAINEN YSTÄVÄ SAMPOLA OS.1 AINA TERVETULOA / YÖVIERAILU LUO-5-1 ENNEN PITÄÄ SOPIA SYY OMA-2 VIERAS TARVE TOIVE VOI HUOMIOIDA ESIMERKIKSI MAJOITUS RUOKA / YHDESSÄ VAITIOLO-VELVOLLISUUS-SOPIMUS TEHDÄ OS:sopimus SINÄ-2 VOI KIRJOITTA PÄÄTTÄÄ OMA TIETO KUKA LUPA JAKAA //

OMA-2-OHJAAJA-HÄNx (omaohjaajat) //

SAMPOLA OS.1 JOKAINEN ASIAKAS OMA-2 OHJAAJA RYHMÄ SAADA / RYHMÄ OS.ryhmä OMA-2 ASIA HUOLEHTIA / RYHMÄ KUULUA KUKA? / MONTA OHJAAJA-HÄNx OS.-6-5 JOKAINEN OMA-2 VASTUU YKSİxx / ESIMERKIKSI OS:etusormi TERVEYDEN-HUOLTO OS:keskisormi LIIKUNTA YMPÄRISTÖ OS:nimetön VAPAA-AIKA OS:pikkurilli I-T-TUKI / JOKAINEN VASTUU-ALUE MIKSI? / SYY SINÄ-2 TIETÄÄ KUKA OS.6 OSAA AUTTAA / OS.6 KANSSA OMA-2 PALVELU PÄIVITTÄÄ MYÖS ARKI VAPAA-AIKA SUUNNITELLA TOTEUTTAA OMA-2 HALUTA MUKAAN //

YHDESSÄ-RYHMÄ-TUNNE(yhteisöllisyys) IHMINEN-SUHDEx (ihmissuhteet) // SAMPOLA OS.-1 ASUKAS-YHTEISÖ TYÖ-YHTEISÖ SINÄ-2 KUULUA MOLEMMAT / VAPAA-AIKA TYÖ-AIKA SINÄ-2 VIITTOMAKIELINEN YHTEISÖ KUULUA / SINÄ-2 SAADA TUKI OS:etusormi SOSIAALI TAITO HARJOITTELU OS:keskisormi RYHMÄ TOIMINTA OS:nimetön UUSI SOSIAALI SUHDEx ALOITTAA OS:sormet / HENKILÖKUNTA OSAA VIITTOA / HE OHJAA SINÄ-2 YHTEISTYÖ-KUMPPANI LUO ESIMERKIKSI OS:etusormi KUURO YHDISTYS OS:keskisormi SEURAKUNTA OS:nimetön HARRASTUS TOIMINTA OS:pikkusormi MUU / SINÄ VOI VAIKUTTA OMA-2 YMPÄRISTÖ YHTEIS-TILA PIHA OS. YHTEINEN VIIHTYVYYS SUUNNITTELU KEHITYS SINÄ-2 VOI VAIKUTTA //

ASUKAS-KOKOUSx //

ASUKAS-KOUKOUS JÄRJESTÄÄ NELJÄ-KERTAA VUOSI / SAMPOLA OMA-2 TOIMINTA LIITTYVÄ ASIA KESKUSTELLA / JOKAINEN VOI OMA-2 TOIVE EHDOTUS EHDOTTAAX / SINÄ-2 TOIVE VOI MYÖS KERTO A OHJAAJA OS.-5 //

VAPAA-AIKA / LIIKUNTA /

TÄRKEÄ ASIA //

SAMPOLA HALUATA MUUTTA MAHDOLLINEN OMA-2 ELÄMÄ TÄRKEÄ ASIA TOTEUTTAA VOI / TÄRKEÄ KERTO OMA-2 TOIVE OMA-2 TÄRKEÄ ASIA OHJAAJA-HÄN-5 HE-5 OSATA AUTTAA TUKEA ASIA TOTEUTUA SINÄ-2 / OHJAAJA KANSSA SINÄ-2 ETSIÄ KAUNEUDENHOITO HYVINVOINTI LIITTYVÄ PALVELU ESIMERKIKSI OS:etusormi PARTURI OS: keskisormi HIEROJA-HÄN OS:nimetön KAUNEUSHOITOLA / SAMPOLA OS.-1 JALKAHOITAJA HÄN NÄLJÄ-KERTA VUOSI LUOX-2-1 / SAMPOLA MYÖS SAUNA TILA SINÄ-2 VOI VARATA HENKILÖ-KOHTAINEN SAUNA-VUORO / MYÖS AISTI LUOVA HUONE OS.1(täällä) //

RYHMÄ-TOIMINTA //

TORSTAI KERHO OS.-1 JÄRJESTÄÄ VAPAA-AIKA TOIMINTA ESIMERKIKSI OS:etusormi ELOKUVA-ILTA OS:keskisormi BINGO OS:nimetön ASKARTELU OS:pikkurilli VIERAILIJA OS.-1 SAMPOLA OS:peukalo LIIKUNTA-HETKI OS:pikkurilli KAVERI KOIRA VIERAILU OS.-1 SAMPOLA / MYÖS ERILAINENx RETKI JÄRJESTÄÄ ESIMERKIKSI OS:etusormi KULTTUURI URHEILU TAPAHTUMA OS:keskisormi OS.-6 OS.-5 PALVELU-KESKUS VIERAILU KÄYDÄx OS:nimetön ERILAINENx MESSU MARKKINA KÄYDÄx / OHJAAJA-HÄN-5 JÄRJESTÄÄ MYÖS MUKAAN RETKI VIERAILU / SINÄ-2 VOI RETKI KOHDE PAIKKA TOIVOA //

HARRASTUS //

SAMPOLA TAVOITE HUOMIOIDA OMA-2 KIINNOSTAVA ASIA HARRASTUS / OHJAAJA-HÄN-5 SINÄ-2 YHDESSÄ ETSIÄ SINÄ-2 KIINNOSTAVA VAPAA-AIKA HARRASTUS TEKEMINEN / OHJAAJA-HÄN-5 AUTTAA SINÄ-2 HARRASTUS MENNÄ //

ULKONA KÄVELLÄ(ulkoilu) //

TYÖ-TOIMINTA VAPAA-AIKA MOLEMMAT JÄRJESTÄÄ ULKOILU RYHMÄ /
OHJAAJA RYHMÄ KIERTÄÄ(CxC) ULKONA / SINÄ-2 VOI MYÖS PYYTÄÄ OH-
JAAJA-HÄN-5 KANSSA ULOS MENNÄ KÄVELLÄmk / SAMPOLA PUISTO LÄ-
HELLÄ OS.5 MAHDOLLISTA ULKOILU ITSENÄINEN TURVALLINEN //

LIIKUNTA //

SAMPOLA OS.-1 NIMETTY LIIKUNTA-VASTAAVA-HÄNx-5 / HE-5 LIIKUNTA-
MAHDOLLISUUS AKTIIVINEN KEHITTÄÄ / LIIKUNTA-VASTAAVA ASIAKKAAT
YHDESSÄ IDEAmk UUSI LIIKUNTA MAHDOLLISUUS / OS.-1(täällä) MODERNI
KUNTO-SALI / OHJAAJA-HÄN-5 TEHDÄ SINÄ-2 KUNTO-SALI OHJELMA /
HUOMIOIDA OMA-2 TOIVE OMA-2 TOIMINTA-KYKY /
KERHO TOIMINTA JÄRJESTÄÄ KEILAUS UINTI URHEILU-TAPAHTUMA KAT-
SOAmk / MYÖS TALO ULKOPUOLELLA LIKUNTA-HALLI VUORO VARATA
SEURAAVAX / SAMPOLA YHTEISTYÖ ULKOPUOLINEN TOIMIJA-HÄN-5 ESI-
MERKIKSI OPISKELIJA-RYHMÄ JÄRJESTÄÄ LIIKUNTA-HETKI //

PALVELU-OHJAUS //

RAHA-SOPIMUSx //

SINÄ-2 SAMPOLA MUUTTAA2-1 ENSIMMÄINEN KUUKAUSI AIKANA RAHA
SOPIMUS TEHDÄ / TARKOITTA MITÄ? / SOPIMUS OS.(sopimus) KERTOON
OMA-2 RAHA ASIA HOITAA KUINKA? / SINÄ-2 VOI HOITAA ITSE-2 TAI OH-
JAAJA-HÄN-5 VOI TUKI / OS.5 TOIMISTO OMA-5 LUKOSSA OVI-KIINNI / OS.5
MONIA RAHA KAAPPIxx / SINÄ-2 VOI OMA-2 PANKKIKORTTI KÄTEINEN
LAITTA-5 SÄILYTTÄÄ JOS HALUTA / KAAPPI OMA-2 AVAIN SINÄ SAADA
SIKSI TURVALLINEN TAPA OMA-2 RAHA SÄÄSTÄÄ LAITTA-5 / ASIAKAS-
TIETO-JÄRJESTELMÄ NIMI DOMACARE d-o-m-a-c-a-r-e VOI MYÖS OMA-2
RAHA KÄYTTÖ SEURATA JOS SINÄ-2 HALUTA //

ETU-VALVOA(edunvalvonta) YHTEIS-TYÖ //

JOS EDUN-VALVOJA-HÄN-5 OMA-2 ASIA HOITAA TE-2-5 YHTEYS OH-
JAAJA-HÄN-5 TUKEA / OS:etusormi SINÄ-2 OS:keskisormi OMA-2 OHJAAJA-
HÄN OS:nimetön VASTUU OHJAAJA OS:pikkusormi EDUN-VALVOJA-HÄN

OS:sormet YHTEIS-TYÖ OMA-2 SUURI OSTOS TAI MENO SUUNNITELLA / YHTEIS-TYÖ MIETTIÄ OMA-2 TALOUS TILANNE MILLAINEN / EDUNVALVOJA-HÄN OMA-2 TIETO ESIMERKIKSI OMA-2 OHJAAJA-HÄN-5 LISÄTÄ PÄIVITTÄÄ / MYÖS YHDESSÄ-TYÖ TAPAHTUU NYT TILANNE MUKAAN //

SOSIAALI-ETUUSx //

OMA-2 EDUN-VALVOJA OMA-2 SOSIAALI-ETUUS ASIA HOITAA / JOS EDUN-VALVOJA EI OLE OMA-2 VASTUU-OHJAAJA-HÄN ETUUS HAKEMUS TEHDÄ / ESIMERKKI OS:etusormi KANSAN-ELÄKE OS:keskisormi HOITO-TUKI OS:nimetön ASUMIS-TUKI OS:pikkusormi TAKUU-ELÄKE / OHJAAJA-HÄN-5 AUTTAA HAKEMUS LIITTEET SAADA KUINKA / ESIMERKKI LÄÄKÄRI TODISTUS / MUUTTO ILMOITUS TEKO MYÖS APUA SAADA //

HENKILÖ-KOHTAINEN-AVUSTAJA-HÄN-5 //

JOS SINÄ-2 HALUTA HENKILÖ-KOHTAINEN-AVUSTAJA-HÄN-5 PALVELU-TOTEUTTAA-SUUNNITELMA LISÄTÄ TARVE / SITTEEN OMA-2 KOTI-KUNTA VAMMAIS-PALVELU TYÖNTEKIJÄ-5 KANSSA NEUVOTELLA KOKOUS MON-TAKO TUNTIA SAADA / JOS MYÖNTÄÄ VOI SINÄ-2 OHJAAJA-5 OMA-2 HENKILÖ-KOHTAINEN-AVUSTAJA-HÄN-5 YHDESSÄ MIETTIÄ TUNTI KUINKA KÄYTTÄÄ / MILLAINEN OHJELMA SINÄ-2 TOIVOA //

TULKKI / MUUT PALVELUT //

JOS SINÄ-2 TARVITA TULKKI AINA OIKEUS PALVELU KÄYTTÄÄ / OHJAAJA-5 AUTTAA OS:etusormi TULKKI-PALVELU TILAUS OS:keskisormi LISÄ-TUNTI HAKEMINEN OS:nimetön TULKKILISTA TEKO / KAIKKI PALVELUT MITÄ SINÄ-2 KÄYTTÄÄ SINÄ-2 TUKI SAADA / ESIMERKIKSI JOS APUVÄLINE TARVITA OS:etusormi OMA-OHJAAJA OS:keskisormi VASTUU OHJAAJA OS:nimetön OMA KOTI-KUNTA TERVEYS-PALVELU OS.sormet YHTEIS-TYÖ TEHDÄ / PERUS-TERVEYDEN-HUOLTO KAUTTA LÄÄKÄRI TAI TERAPEUTTI LAUSUNTO SAADA ESIMERKKI JOS APUVÄLINE TARVITA //

TYÖ / PÄIVÄ-TOIMINTA //

TYÖ-TEHTÄVÄ / TYÖ-MERKITYS //

TYÖ-KESKUS SAMPOLA OS.-1 SINÄ-2 ERI OSASTOxxx VOI TYÖ / OSASTOx
 ESIMERKKI OS:etusormi PUU-KÄSITELLÄ PINTA-KÄSITELLÄ OS:keskisormi
 TAVARA-UUDISTAA(entisöinti) OS:nimetön PAKATA OS:pikkusormi ALI-HAN-
 KINTA OS:peukalo LAITTAAX(kokoonpano) OS:pikkusormi KANGAS-TYÖ
 (tekstiilityö) OS:nimetön PIHA-TYÖ / SINÄ-2 SOPIVA TYÖ MIKÄ? / OMA-2 TYÖ-
 HISTORIA HUOMIO / TYÖ-PÄIVÄ AIKANA ERI TOIMINTA-RYHMÄx ESI-
 MERKKI LIIKUNTA LUOVA TAI INFO-RYHMÄ SINÄ-2 MUKAANxx / MUKAAN
 MIKSI? / OMA TYÖ-HYVINTOINTI YLLÄPITÄÄ / TYÖ-KESKUS SAMPOLA OS.-
 1 KIELI KULTTUURI TYÖ-YMPÄRISTÖ SINÄ-2 KUULUA / TYÖ-KESKUS SAM-
 POLA YHTEIS-TYÖ-KUMPPANI YRITYSx VIISIKYYMENTÄ ENEMMÄN / OS.-
 1(täällä) SINÄ-2 OPPIA YHTEIS-RYHMÄ(yhteisöllisyys) TYÖ-ELÄMÄ-TAITOx
 SÄÄNNÖLLINEN PÄIVÄ-RYTMII //

TUKI OHJAUS TARVE //

SINÄ-2 SAADA HENKILÖ-KOHTAINEN TUKI OMA-2 TYÖ LIITTYÄ / OS.-
 1(täällä) OMA-2 TOIVE MYÖS VAHVUUS HUOMIOxx / JOS SINÄ-2 HALUTA
 OMA-2 TYÖ-SUUNNITTELU MUKANA TYÖ-VALMENTAA-HÄN-5 LISÄÄ
 OS:etusormi OMAINEN-HÄN-5 OS:keskisormi PALVELU-TALO OHJAAJA-
 HÄN-5 OS:nimetön TYÖ-KESKUS-OHJAAJA-HÄN-5 / TYÖ-KESKUS SAM-
 POLA OS.-1 TYÖ-KIELI VIITTOMAKIELI SUOMI-KIELI MUU KOMMUNIKAA-
 TIO-TAPAx //

TYÖ-AIKA / TOIMIA-RAHA //

OMA-2 TYÖ-PÄIVÄ TUNTI MÄÄRÄ MILLAINEN YHDESSÄ SOPIA / OS.-
 1(täällä) OHJAAJA-HÄN TUKI OMA-2 TYÖ-TEHDÄ TOTEUTUA / JOS SINÄ-2
 HENKILÖ-KOHTAINEN VIIKKO-OHJELMA TARVITA SINÄ-2 TYÖ-KESKUS
 OHJAUS-HÄN-5 YHDESSÄ SUUNNITELMA OMA-2 VIIKKO-OHJELMA / TYÖ-
 AIKA VALVOA OS.-1(täällä) KÄYTTÄÄ / TARKOITTA TYÖ-VALMENENTAA-
 HÄN-5 TYÖ-OHJAAJA-HÄN-5 OMA-2 TYÖ-AIKATAULU SINÄ-2 NOUDATTA
 KUINKA? / SINÄ-2 TÄÄLLÄ PAIKALLA AIKAISIN VAI MYÖHÄSSÄ / TOIMIA-
 RAHA SINÄ-2 SAADA OMA-2 SOPIMUS MUKAAN / TOIMIA-RAHA MAKSU

KUINKA? KAKSI-KERTAA KUUKAUSI OMA-2 PANKKI-TILI MAKSU LÄHET-
TÄÄ //

TULEVAISUUS / TAVOITE_x //

OMA-2 TULEVAISUUS SINÄ-2 POHTIA MIETTIÄ / ESIMERKKI TYÖ-ELÄMÄ
LIITTYVÄ TAI OPISKELU ALOITUS OHJAAJA-HÄN-5 YHDESSÄ KESKUS-
TELLA VIITTOA JOS SINÄ-2 HALUTA //